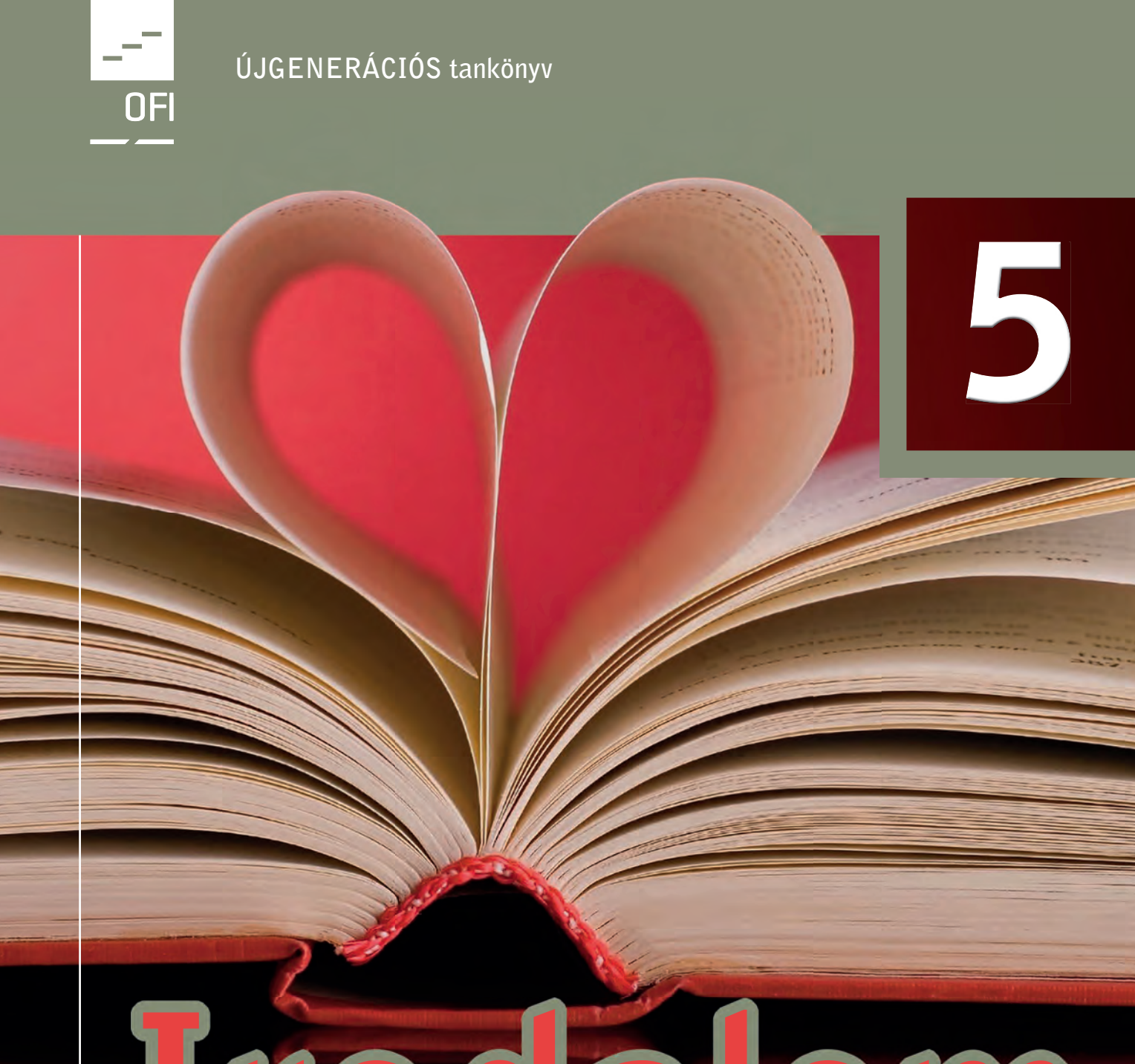

5

Irodalom

munkafüzet

Irodalom

Munkafüzet

5.

Eszterházy Károly Egyetem
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A kiadvány megfelel az 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet 2. sz. melléklet:
Kerettanterv az általános iskola 5–8. évfolyama számára 2.2.01.1. „A” változat,
továbbá az 5. sz. melléklet: Kerettanterv a gimnáziumok 5–12. évfolyama számára 5.2.01. előírásainak.

Engedélyszám: TKV/2860-10/2016. (2016. 03. 30. – 2021. 08. 31.)

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban közreműködő szakértők: Király Ildikó, dr. Kakuszi B. Péter

Tananyagfejlesztő: dr. Baranyai Katalin

Vezetőszerkesztő: Valaczka András

Alkotószerkesztő: Varga Anna

Tudományos szakmai szakértő: dr. N. Pál József

Pedagógiai szakértő: M. Tóth Katalin, dr. Karádi Zsolt

Fedélterv: Slezák Ilona

Látvány- és tipográfiai terv: Slezák Ilona

Illusztrációk, szakbrák: Balogh Katalin, Baróthy Andrea, Tordai Gábor

Fotók: 123RF, thinkstockphotos.com, Fortepan, Slezák Ilona, Chema Madoz

A munkafüzet szerkesztői köszönetet mondanak a korábban készült munkafüzetek szerzőinek.

Az általuk megteremtett módszertani kultúra ösztönzést és példát adott e munkafüzet készítőinek is.

Ugyancsak köszönetet mondunk azoknak az íróknak, költőknek, képzőművészeknek, akiknek alkotásai tankönyveinket gazdagítják.

Köszönjük azoknak a tanároknak és diákoknak a munkáját, akik hasznos észrevételeikkel és javaslataikkal hozzájárultak
e munkafüzet végső változatának kialakításához.

© Eszterházy Károly Egyetem (Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet), 2016

ISBN 978-963-682-965-0

Eszterházy Károly Egyetem • 3300 Eger, Eszterházy tér 1.

Tel.: (+36-1) 460-1873 • Fax: (+36-1) 460-1822

Vevőszolgálat: vevoszolgalat@ofi.hu

A kiadásért felel: dr. Liptai Kálmán rektor

Raktári szám: FI-501020502/1

Műszakiiroda-vezető: Horváth Zoltán Ákos

Műszaki szerkesztő: Szalay Ildikó, Kóródiné Csukás Márta

Grafikai szerkesztő: Slezák Ilona

Nyomdai előkészítés: Diószegi Tamás

Terjedelem: 11,33 (A/5) ív, tömeg: 227 gramm

1. kiadás, 2018

Az újgenerációs tankönyv az Új Széchenyi Terv Társadalmi Megújulás Operatív Program

3.1.2-B/13-2013-0001 számú, A Nemzeti alaptantervhez illeszkedő tankönyv, taneszköz

és Nemzeti Köznevelési Portál fejlesztése című projektje keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Nyomta és kötötte:

Felelős vezető:

A nyomdai megrendelés törzsszáma:

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Kedves Diákok!

Gondolkodjunk együtt! Az irodalom és a kultúra közös ügyünk.

Munkafüzetünk az ötödikes tananyagot dolgozza fel. Egyik célja, hogy segítségetekre legyen a művek megértésében, és így eligazodjatok a nektek ajánlott költemények, mesék és elbeszélések világában. A másik cél, hogy az irodalomórán tanult kifejezőeszközöket (mint például motívum, metafora, megszemélyesítés, hasonlat) a hétköznapi életben is tudjátok alkalmazni.

A változatos feladatok lehetőséget teremtenek, hogy felmérjétek tudásotokat és kreativitásotokat a szövegalkotás és a szövegértelmezés terén. Többször találkozhattok hasonló feladattípusokkal, hogy lehetőségetek legyen az ismétlésre, gyakorlásra. A feladatok egy részét csoportmunkában is elvégezhetitek, míg más részük megoldásához hosszabb otthoni felkészülés szükséges. A tanult művekhez kapcsolódó drámajátékok is arra ösztönöznek benneteket, hogy dolgozzatok együtt minél többet. Ötödik osztályosként alkalmatok lesz gyakrabban kifejtetni a véleményeteket, amire bátorítunk is benneteket.

Munkafüzetünk öt fejezetében a tankönyvben olvasható mesékhez, versekhez, a *János vitéz* című elbeszélő költeményhez, *A Pál utcai fiúk* című regényhez és más ifjúsági olvasmányokhoz kapcsolódó feladatokkal találkozhattok.

Legfontosabb szándékunk, hogy játékosan fejlesszük a gondolkodásotokat. Igyekezetek minél többet megoldani a munkafüzet feladatai közül! Ha érdeklődéssel olvassátok a tankönyvben található műveket, továbbá figyelmesen dolgoztok, sok siker és felfedezés vár rátok.

Eredményes tanulást kíván:

A szerző

Mit tanultunk a mesékről?

1. Párosítsd össze a rajzokat az alsó tagozatban tanult mesék címével! Írd a képek alá a megfelelő címet!

Hétlábú paripa

A nyulacska harangocskája

A szebeni muzsikusok

A kóró és a kismadár

A három nyúl

- a) Válaszd ki, és írd be a rajzok alá, hogy a fenti történetek melyik mesetípushoz tartoznak! Az egyik műnél több megoldás is helyes lehet.

állatmese, láncmese, műmese, népmese, verses mese, csalimese

- b) Egészítsd ki a mesék cselekményéről szóló táblázatot!

A mese címe	A mese alaphelyzete	Részlet a cselekményből	A mese lezárása
A hétlábú paripa		A sárkánykirály utoléri Ilonát Tündérország határán	
A nyulacska harangocskája			„...a fejsze kivágta a fát, a fa visszaadta a szépen szóló harangocskát. A nyulacska megörvendett, a szépen szóló harangocskát visszaakasztotta a nyakába, és mindig ott tartotta”

A mese címe	A mese alaphelyzete	Részlet a cselekményből	A mese lezárása
	A kismadár megharagszik a kórora, mert az nem ringatja őt		
			A zsványok nagyon megijednek a rájuk támadótól, és otthagyják a tanját a négy főhősnek
<i>A három nyúl</i>			

c) Dolgozzatok párbán! Válasszatok ki egy mesét a fentiek közül, és állóképben mutassátok be az egyik jelenetét az osztálynak!

2. Karikázd be azt az öt jellemzőt, amely szerinted a legfontosabb ahhoz, hogy egy történet mese legyen!

furfangos főszereplő

állatszereplők

csodás lények

próbák

meseszámok

természetfeletti tulajdonságokkal bíró főhős

tréfás befejezés

segítők

boldog befejezés

csodás események

a sárkány legyőzése

a) Gyűjts példákat a kiválasztott jellemzőkre az egyik kedvenc mesédből!

A mese öt legfontosabb jellemzője	Példák a című meséből
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

A csillagszemű juhász

1. „Adj’ isten egészségére!” Így kívánnak jobbulást a királynak a mesében. Te ezt hogyan szoktad kifejezni vagy jelezni,

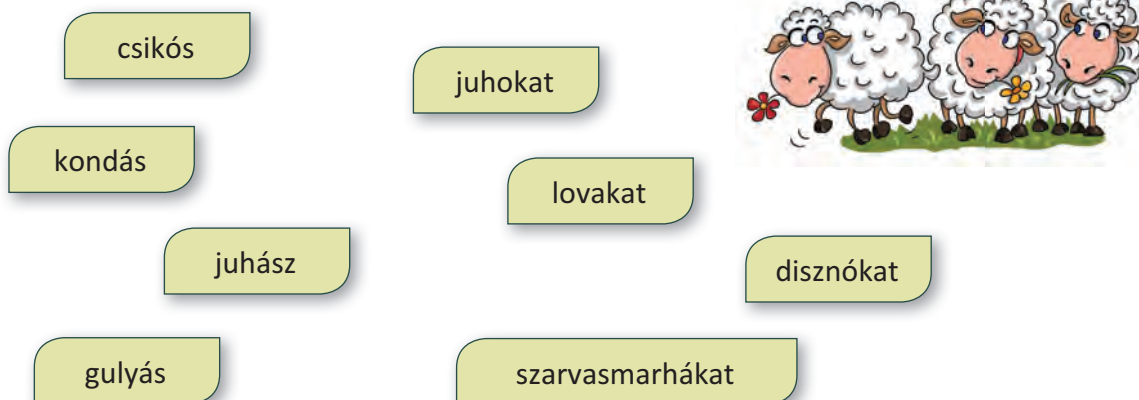
a) amikor egy barátod tüsszenti el magát: _____

b) és amikor például egy tanárod? _____

NE FELEJTSD EL! ■ A tüsszentés akaratlan inger, akkor vagyunk udvariasak, ha minél kisebb feltűnéssel jelezzük figyelmességünket!

2. A népmese főhőse a csillagszemű juhász, de vajon mivel foglalkoznak a pásztorok?

a) Kösd össze a foglalkozásokat a párjukkal! Ki mit őriz?

b) A juh és a bárány gyakran megjelenik a magyar népköltészetben. Sorolj fel olyan mesét, amelyekben szerepel valamelyik!

c) Nézz utána a könyvtárban vagy az interneten, mire használták a gyapjút régen, és hogyan használják ma!

Régen (pl. a mesében): _____

Ma: _____

d) Gyűjts minél több olyan főnevet, amely -ász vagy -ész végződésű! Mi állapítható meg, milyen csoportokba tartoznak ezek a szavak?

-ász: _____

-ész: _____

3. Mit gondolsz, hogyan értesült a király arról, hogy létezik az országában egy olyan ember, aki nem mondja, hogy „Adj’ isten egészségére!”?

a) Írj egy háromsoros levelet, amelyben értesíted a királyt a csillagszemű hallgatásáról!

Uram, Királyom!

Aláírás:

- b) Tervezzétek meg, majd adjátok elő a következő jelenetet: egy hírhozó a király elé járul, és beszámol neki a csillagszemű juhász konok hallgatásáról!
- c) Figyeljétek meg, milyen különbségek vannak az írásbeli és a szóbeli közlésforma között!
- d) Gyűjtsétek össze, hogyan értesülhetne a király erről az eseményről, ha a történet napjainkban játszódna!

4. A juhász kétszer három próbát áll ki. Gyűjtsd össze, és írd be a táblázatba, mit tudtál meg a próbatételekről! A megoldás módjánál többféle választ adhatsz!

Bátorság- és erőpróbák	A megoldás módja
1.	
2.	
3.	
Jellempróbák	
1.	
2.	
3.	

5. Beszéljétek meg, mit fejezett ki a csillagszemű hallgatása, és mit jelentett itt a makacsság! Mit gondoltok, miért értékes képesség a zenélés?

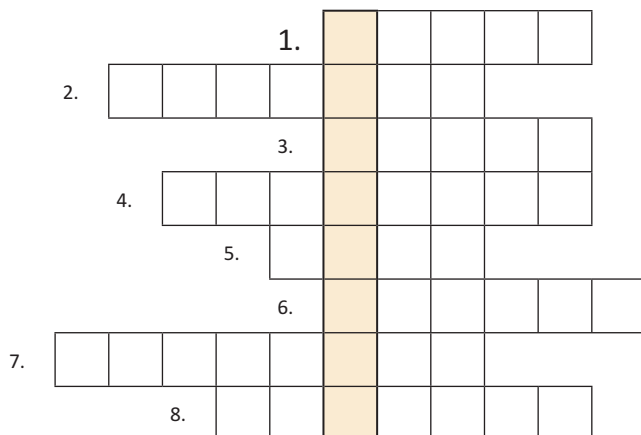
Jacob és Wilhelm Grimm: Holle anyó

1. A Grimm testvérek rengeteg mesét írtak, biztos sokat ismertek ti is. Összekeveredett tíz híres meséjünknek a címe, rendezzétek őket!

*A széttáncolt farkas, Csipkekirályfi, Hópipőke, Hamurózsika, Jancsi és Matyi,
Piroska és a muzsikuskok, A békafehérke, Babszem Juliska, A brémai cipellők, Hüvelyk Jankó*

2. Olvassátok el még egyszer figyelmesen a mesét, és oldjátok meg a keresztrejtvényt! Ha jól választok a kérdésekre, és megfejtitek a rejtvényt, egy másik nagy meseíró nevét kapjátok.

1. Mi a jutalma, fizetsége a szorgos lánynak a Holle anyónál végzett szolgálataiért?
2. A virágos mezőn elindulva mihez érnek elsőként a lányok?
3. A lányok fő feladata Holle anyó házában, hogy felrázzák ágyneműjét: takaróját, párnaát. Hogy hívjuk másképpen a takarót? Keressétek ki a mese szövegéből!
4. Mi száll a földre, ha Holle anyó ágyneműit rázzák?
5. Mit ejt bele a szorgos lány a kútba?
6. Mi zúdul a nyakába a lusta lánynak, amikor kilép a földi világba vezető kapun?
7. Mi történt a szorgos lánnyal, amikor meglátta Holle anyó hosszú fogát?
8. Hiába ment jól a sora a szorgos lánynak Holle anyónál, mégis hazakíváncozott. Hogy hívjuk azt az érzést, amit a lány is érzett távol az otthonától?

3. A leghíresebb meséknek ma már többféle feldolgozása létezik: könyv, illusztrált könyv, diafilm, video-, báb- vagy játékfilm, hangoskönyv. A *Holle anyó*nak milyen változatait ismeritek?

a) Vitassátok meg, milyen formában szeretitek legjobban a meséket, és melyiknek mi az előnye!

Amikor hallgatom, _____

Amikor nézem, _____

Ha olvasom, _____

b) Beszéljétek meg, milyen érzés, amikor újraolvastok egy kiskorotokból jól ismert történetet!

4. Válogasd szét a rajzokat! Írd be a táblázatba, melyek tartoznak az alsó világhoz, és melyek a fel-sőhöz!

Alsó világ	Felső világ

5. Képzeld el, hogy Holle anyó köszönőlevelet kap a fenti világból! Ki írhatta? Válassz egyet a szereplők közül, és írd meg a Holle anyónak szóló levelét! Használd bátran a képzeletedet, és egészítsd ki meglepő fordulatokkal a mesét! Jó munkát és jó szórakozást! Ügyelj a levél pontos, logikus felépítésére!

La Fontaine: A róka és a gólya

1. Olvassátok el La Fontaine *A tücsök és a hangya* című verses meséjét Rónay György átdolgozásában, majd válaszoljatok a kérdésekre!

La Fontaine: *A tücsök és a hangya*

*Mit csinált a Tücsök nyáron?
Csak muzsikált hét határon.
Aztán jött a tél a nyárra,
s felkopott a koma álla.
Szomszédjában élt a Hangya.
Éhen ahhoz ment panasza,
S arra kérte, egy kevéske
búzát adjon neki télre.
„Búzát?” – szólt a Hangya sógor. –
Már ez aztán sok a jóból!*

*Tél elején sincs búzád már?
Hát a nyáron mit csináltál?”
„Mit csináltam? Kérem szépen,
muzsikáltam – szólt szerényen
Tücsök mester. – Aki kérte,
nótát húztam a fülébe!”
„Nótát húztál, ebugatta?
No hát akkor – szólt a Hangya –
járd el hozzá most a táncot!
Jó mulatságot kívánok.”*

- Mit csinált a Tücsök nyáron?
 - aludt;
 - dolgozott;
 - zenélt
- Mi történik azzal, akinek felkopik az álla?
 - elesik;
 - éhen marad;
 - elalszik
- Ki a Tücsök szomszédja?
 - a csiga;
 - a sas;
 - a hangya
- Mit csinált a Hangya nyáron?
 - henyélt;
 - játszott a barátaival;
 - dolgozott
- Mit kér a Tücsök a Hangyától?
 - rozst;
 - búzát;
 - kendert
- Miért nem dolgozott nyáron a Tücsök?
 - Mert tudta, hogy a Hangya majd ad neki búzáat.
 - Mert maradt élelme előző télről.
 - Mert nem gondolt a télre.
- Miért nem adott búzáat a Hangya a Tücsöknek?
 - Mert irigy volt.
 - Mert neki sem volt búzája.
 - Azért, hogy a tücsök megtanulja, gyűjtögetni kell.
- Miért a Hangyától kért kölcsön a Tücsök?
 - Mert ő lakott a legközelebb hozzá.
 - Mert nem volt más barátja.
 - Mert ő egész nyáron gyűjtögetett.
- Szerinted tanult a Tücsök a leckéből?
 - Csak annyit, hogy legközelebb mástól kér.
 - Igen.
 - Nem.

2. Hasonlítsátok össze az itt olvasható verses mesét a tankönyvben szereplő történettel!

a) Hasonlítsátok össze a két mese főszereplőit! Ki a pozitív szereplője az egyik, és ki a másik mesének?

b) Beszéljétek meg, melyik történet szereplői a rokonszenvesebbek számotokra! Miért?

3. Dolgozzatok párban! A pár egyik tagja legyen a róka, a másik a gólya.

a) Egészítsétek ki írásban a mesét a történet több pontján a gólya/róka belső hangjával, gondolataival. Például írjátok le, mit gondolnak, érznek, amikor elindulnak vendégségbe a másikhoz, amikor megérzik a finom ételek illatát, amikor sikertelenül próbálkoznak az elfogyasztással, majd a távozás után.

b) Olvassátok fel egymásnak a saját belső hangjukkal kiegészített történetet!

c) Beszéljétek meg:

- Mi a közös a két állat – állatok megfogalmazott – gondolataiban, érzéseiben?
- Mit gondolnak egymásról az állatok?
- Hogyan érzi magát a történet végén a két szereplő?

d) Írjátok át a mesét olyan párbeszédekkel, amelyekben a felek megfogalmazzák igényüket az ebéd során „Én...” és „Kérlek, hogy...” kezdetű mondatokkal. (Pl. Én is nagyon éhes vagyok – mondta a gólya. A csőrömmel nem tudok a tányérből enni.) Változtassátok meg a mese befejezését úgy, hogy mindkét állat jókedvűen távozzon a vendéglátójától, fogalmazzátok meg az állatok elégedettségét!

e) Beszéljétek meg, mi a titka a sikeres párbeszédnek, a jó vacsorának!

f) A párok olvassák fel egymásnak az átirrt történeteiket! Közösén fogalmazzatok meg egy olyan párbeszédet, amely aktuális, az osztályban is megtörténhetett volna, és sikeres kommunikációval, az igények megfogalmazásával zárult.

Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi

Gergei Albert 16. századi széphistóriája a *História egy Árgius nevű királyfiról és egy tündér szűzleányról* eredetileg verses mű, véletlenül került elő egy könyvborítóról. A történet leghíresebb feldolgozása Vörösmarty Mihály *Csongor és Tünde* című műve.

1. Gyűjtsetek a táblázat segítségével mesékre jellemző ismétlődő elemeket!

Meseszereplők	
Meseszámok	
Csodás elemek	
Ismétlődő nyelvi fordulatok	

- a) Melyik szereplőt tekinthetjük *hősnek*, melyeket *ellenfeleknek*, kik voltak *segítők*, és kik az *adományozók*, akik valamilyen felszerelést adtak át!

Hősök: _____

Ellenfelek: _____

Segítők: _____

Adományozók: _____

- b) Rajzolj le a füzetedbe három csodás elemet és három égi szimbólumot a meséből!

2. Számozzátok be a mese eseményeit a történet menetének megfelelően!

	Hazatérnek, és boldogan élnek, míg meg nem halnak.
	A királyi palota kertjéből minden éjjel eltűnnek az aranyalmák, ezért a király a fele vagyonát ígéri annak, aki megőrzi őket.
	Árgyélus elindul, hogy megkeresse szerelmét. Vándorútján a legkülönfélébb próbákat kell kiállnia.
	A legkisebb királyfi elkapja a „tolvajt”, Tündérszép Ilonát, és egymásba szeretnek. Ám a Vénbanya ellopja a lány egyik hajtincset, ezért Ilonának el kell hagynia Árgyélust.
	Árgyélus megérkezik Ilona palotájához, legyőzi a gonosz boszorkányt, és megtöri a varázslatot.

3. Gyűjtsetek olyan szólásokat, közmondásokat, amelyekben a mese alábbi szavai fordulnak elő, és beszéljétek is meg a jelentésüket: *arany, alma, holló, ördög!*

4. Bontsátok szerkezeti részekre a mesét, majd töltsétek ki a táblázatot!

Események	Helyszínek	Szereplők	Csodás elemek	Meseszámok

5. Képzeljétek el, és adjátok elő a következő jeleneteket párban, majd cseréljétek szerepet!

- a) Árgyélus panaszkodik barátjának, amiért édesapja, a király nem engedi, hogy tovább őrizze az aranyalmákat.
- b) Tündérszép Ilona fűrtje és szerelme elvesztését sírja el egy lánypajtásának.

6. Írjátok be a T-ábrába, mit tett Árgyélus Tündérszép Ilonáért, és mit tett Tündérszép Ilona Árgyélusért!

Árgyélus tettei	Ilona tettei

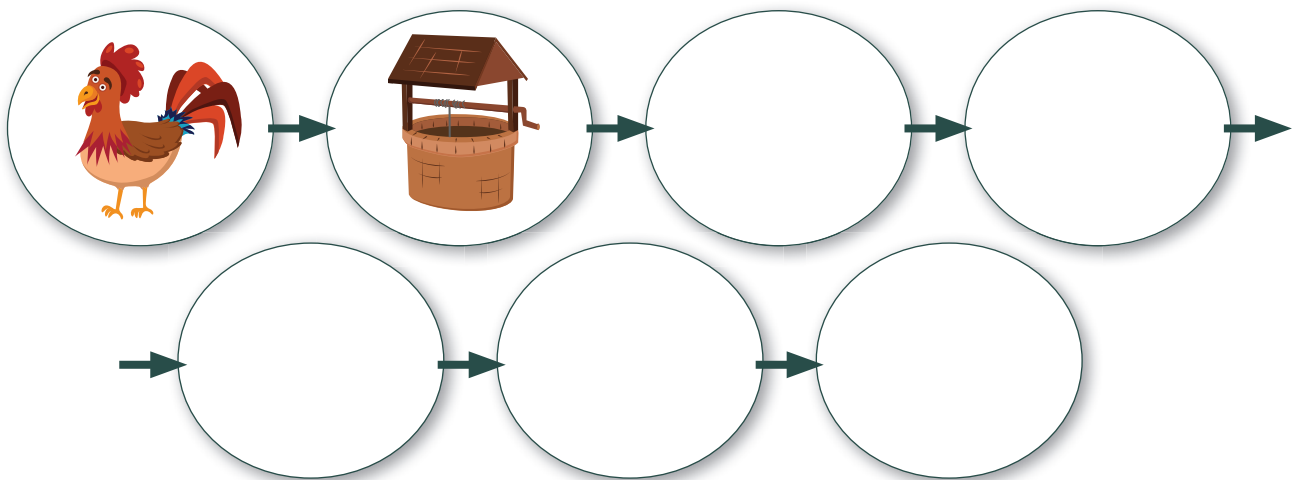
7. Írj Árgyélus nevében három-négy soros titkos levelet Tündérszép Ilonának egy lapra arról, hogy mindenütt keresed! Fogalmazz választékosan, és ügyelj a szép külalakra! Az összehajtogatott levélkéket gyűjtsétek össze, majd válasszátok ki, és olvassátok fel a legszebb üzeneteket!

A megszámlálhatatlan sok juh – A kakas és a pipe

1. Folytasd A megszámlálhatatlan sok juh című mesét! Írj olyan befejezést hozzá, hogy ne legyen többé csalimese!

2. A korábban olvasott mesék közül írd át az egyik befejezését úgy, hogy csalimese legyen a műfaja!

3. Készíts rövid rajzos összefoglalót A kakas és a pipe című meséről!

4. Olvasd el az alábbi részleteket a Magyar néprajzi lexikon szócikkeiből!

a) A csalimesére „rendszerint a mesemondás végén kerül sor. A mesemondó legtöbbször úgy fog hozzá, mintha valami nagy, igazi mesét készülne elmondani, csak a második, harmadik mondat után veszik észre a hallgatók, hogy lóvá tették őket.”

Mit gondolsz, miért a mesemondás végén kerül sor a csalimesére?

b) „Ha az utolsó is átment, folytatom a mesét” – fejezi be a mesemondó néhány mondat után a hallgatók legnagyobb bosszúságára.

Téged megnevettetett vagy felbosszantott a tanult csalimese befejezése? Miért?

Burláj vitéz

1. Ismersz olyan történeteket, amelyekben a főszereplőnek a hétköznapi embereknél nincs nagyobb ereje, de különleges képességekkel bír, vagy kiemelkedően leleményes?

a) Írd ide, amire emlékszel! _____

b) Beszéljétek meg, hogyan lehet jóra és rosszra használni a képességeinket!

2. Válaszolj a szöveg szavaival!

Ki volt Burláj vitéz?	
Hogyan élt a családjával?	
Roszkedvű, elkeseredett volt-e?	
Kitől, hogyan kapta a vitézi címet?	
Milyen ötlettel tett szert hírnévre?	

3. Mire volt jó Burlájnak a vitézi cím?

Válaszlehetőségek	Igaz	Hamis
A hírveréssel érdeklődést és elismerést váltott ki, feladatokat szerzett.		
Meggazdagodott.		
Még a király is a megbízója lett.		
A segítői felnéztek rá.		
A dicséret nagyon bátorrá tette.		

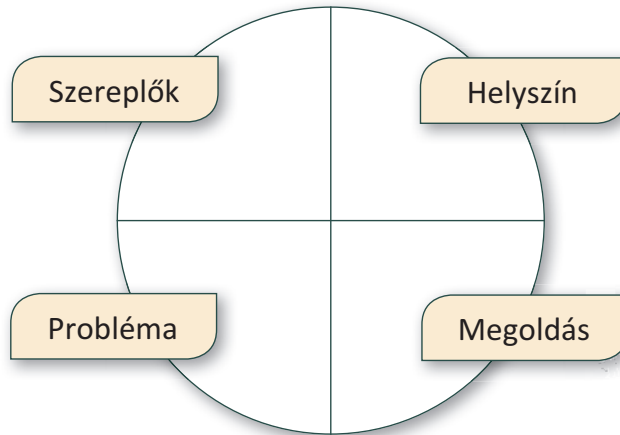
4. Írj rövid fogalmazást arról, te mit kértél volna Burláj helyében a királytól az elvégzett munkákért! Dolgozz a füzetedbe!

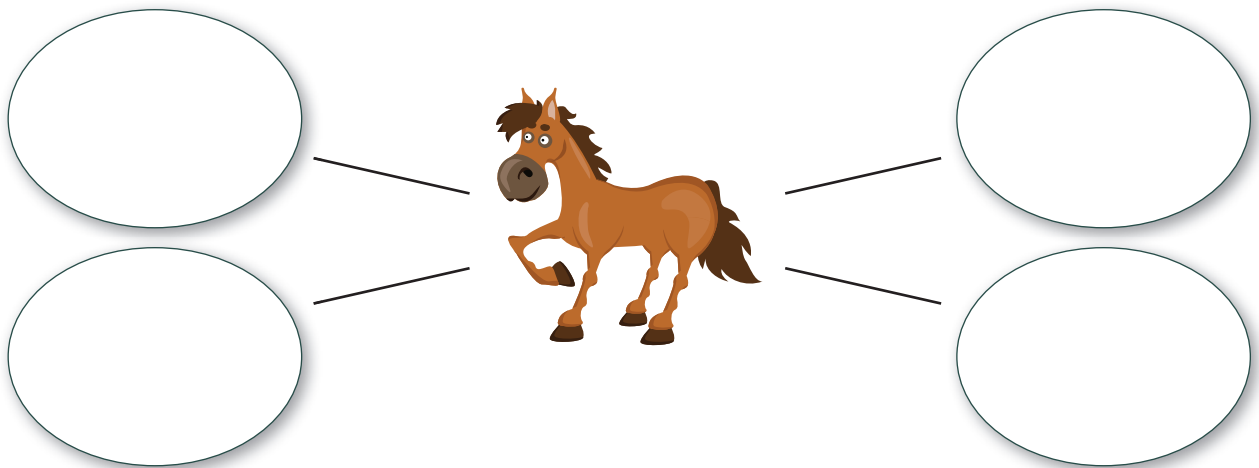
Tudtad, hogy a roma szó embereket (férfiakat) jelent? A cigány a különféle, eredetileg vándorló életformájukról ismert roma népcsoportok közös megjelölése. A hazai romák zöme egynyelvű, azaz magyar anyanyelvű. A magyar mellett a cigány nyelv valamelyik változatát beszélik. Ezek közül az egyik legismertebb a lovári. 2008-ban Magyarországon készült el a világ első, lovári nyelvű Bibliája.

Az elégedetlen lovacska

1. Foglald össze a mesét a vázlatkör segítségével!

2. Rajzold le sorrendben azokat a szereplőket, akikkel a lovacska találkozik a mese során!

3. Egészítsd ki az alábbi állításokat!

a) Jobban tette volna, ha el sem megy a lovacska otthonról, hiszen _____

b) A lónak megérte elmennie otthonról, mivel _____

c) Te melyik állítással értesz egyet? Miért?

Darvasi László: Trapiti, avagy a nagy tökfőzelékháború

1. Magyarázd el röviden, kicsoda Trapiti, és mi a trapitizés!

2. *Trapiti, avagy a nagy tökfőzelékháború.* Miféle történetet képzelsz el olyan cím alapján, amelyben tökfőzelékháború szerepel? Mi történhet egy tökfőzelékháborúban?

3. Történetünk színhelyén, Kavicsváron „Volt a múzeumban egy üres üvegvitrin is, ami alá sokáig az volt írva, hogy:

ITT LÁTHATÓ EGY TRAPITI!

Aztán amikor Trapiti megérkezett a városba, Kázmér úr levette a »trapiti«-feliratot az üvegvitrinről. Másikat rakott a helyébe.

EZ EGY ÜRES VITRIN. DE MÁR NEM TRAPITI.
MÁR VAN VALAKI, AKI TRAPITI!
MINDENKI AZT KÉPZEL IDE, EBBE A VITRINBE
A MÚLTJÁBÓL, AMIT AKAR!”

- a) Vitassátok meg, igaza van-e Kavicsvár krónikásának, Kázmér úrnak abban, hogy a múlt ismeretlen dolgait bármivel helyettesíthetjük!
- b) Miért fontos, hogy egy gyerek emlékezzen a kiskorában hallott mesékre?

4. Tanulj „idegen” nyelvet! „Nem segítünk Kázmér úrnak – bólintott az öreg király.” Használjátok a „bizurr-mizurr” nyelvet, és beszéljétek meg párban, mit fogtok csinálni délután, amikor hazamentek az iskolából!

5. Ebben a meseregényben „*a Főfőtanács és Kavicsvár között Szerződés kötött, amely szerződésnek az a célja, hogy a Főfőtanács és Kavicsvár boldogságban, békességben, tiszteletben éljen egymás mellett!*”

Állítsátok össze a saját osztályotok „Szerződését”! Fogalmazzátok meg, hogyan javulhat az együttműködés és az egymásra való odafigyelés az osztályban! A szerződés legyen áttekinthető: foglaljátok össze hét pontban a célokat! Írjátok le a füzetetekbe, készítsetek belőle egy plakátot is, és rakjátok ki az osztálytermetekben!

1. Rakj rendet az összekeveredett mesecímek között!

A csillagszemű Burláj
A róka és a hangya
A kakas, avagy a nagy főzelékháború
Az elégedetlen sok juh

A megszámlálhatatlan lovacska
Vitéz juhász
A tücsök és a gólya
Trapiti és a pipe

2. A mesék felépítése – a mesék üzenete

Lassan haladóknak

a) Állítsátok sorba számozással a *Holle anyó* című mese kellékeit a történet menete alapján!

kút	aranyeső	hóesés	kakasszó	
kapu	orsó	kemence	almafa	párna

b) Melyik szereplő útját követi ez a sorozat?

Átlagosan haladóknak

a) Rajzoljátok le a füzetetekbe, milyen lépésekben halad a történet a *Holle anyó* és *Az elégedetlen lovacska* című mesében! Mi a különbség?

b) Milyen hasonlóságot találtok a két mese üzenetében?

Gyorsan haladóknak

a) Milyen mesei szereplők kerültek be a Trapitiról szóló meseregénybe? Miért mulatságos a szerepük?

b) Képzeld el, hogy *A tücsök és a hangya* című mese szereplői panaszkodnak! Mit tanácsolnál a tücsöknek, és mit javasolnál a hangyának?

3. Mesehősök

Igazak vagy hamisak az alábbi állítások? Jelöld I vagy H betűvel! Ellenőrizd a megoldásokat a mese alapján!

Burláj vitéz családja sohasem nyomorgott.

☐

Egy juhász véletlenül felfogadta Burlájt, hogy megvédje a juhait.

☐

Burlájnak sikerült megijesztenie egy buta sárkányt.

☐

Az óriások olyan sokan voltak, hogy Burláj egymás ellen tudta őket ugrasztani.

☐

A király hálából kincsekkel halmozta el Burlájt.

☐

Lassan haladóknak

Rajzold le, milyennek képzeld el Burláj vitézt!

Átlagosan haladóknak

Gyűjtsd össze, milyen tulajdonságaira volt szüksége Burlájnak a próbák során!

Gyorsan haladóknak

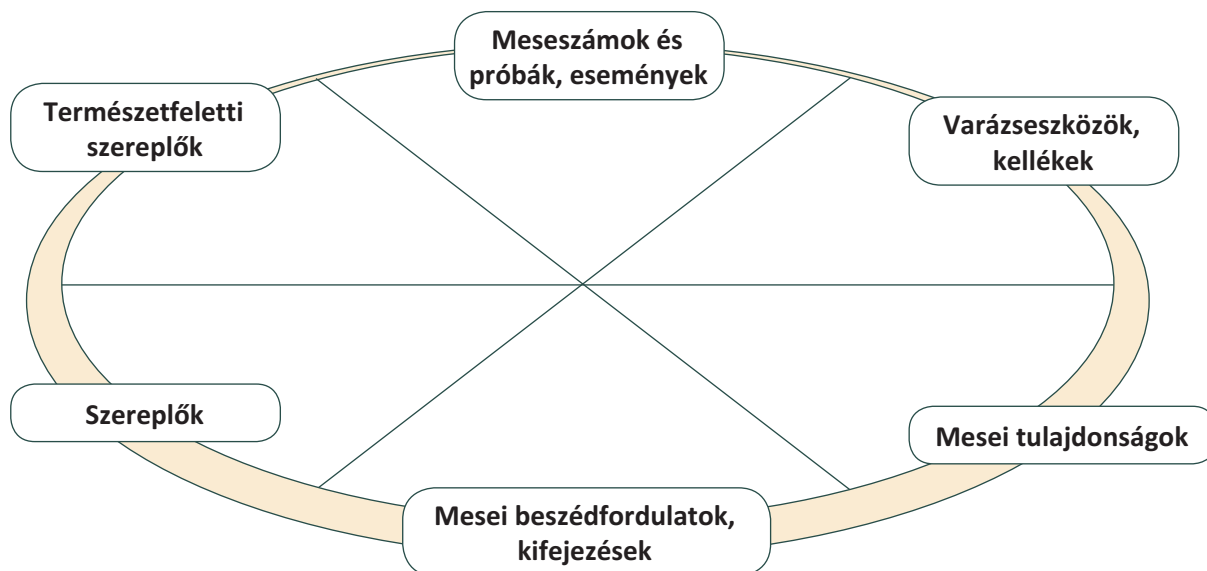
Te mit kérnél Burláj helyében jutalmul? Alakítsd át a mese befejezését!

4. „Címlabda” játék

Szükséges eszköz: labda

A csoport kört alkot. A labdát körbedobjuk. A tanár kezdi, mond egy mesecímet, majd akinek a labdát dobja, az folytatja. A labdát mindenki csak egyszer kaphatja meg, ezért figyelni kell, hogy kinél volt már.

a) Másoljátok az alábbi ábrát egy nagy csomagolópapírra, és írjátok be a megfelelő helyekre a felsorolt mesei elemekből annyit, hogy egy saját mesét tudjatok belőle alkotni!

Volt egyszer/Élt egyszer; 1. próba; 2. próba; 3. próba; köszöntötte; továbbindult/hazaindult; mostohalány; saját lánya; három fia; 13 holló; 3 erdő; síp; aranyeső; szurokeső; aranyalma; Vénbanya; király; tündér; ördögfióka; csodás szerszámok (ostor, bocskor, köpönyeg); Nap; Hold; Szél; Állatok királya; sánta farkas; éjfél; csillagszemű; ezüsterdő; aranyvár; gyémánt tó; királyné; fehér medve; sündisznók; kaszásverem; Így mentek száz meg száz esztendeig; három hegy; Hát, uramteremtőm; Mért búsulsz, földim?; medve; róka; zsák; verés; Itt a vége, fuss el véle!; Adok én jó szívvel, ha...; az én mesém is tovább tartott volna; a híre elterjedt az egész környéken; dolgozott napestig; teltek-múltak az évek; éltek boldogan; juhászlegény; szorgos lány; lusta lány; szegény ember; Ment, mendegélt, találkozott; Hipp-hopp, ott legyek, ahol akarok!

b) Húzzátok alá a felsorolt alkotóelemek közül azokat, amelyek a mesélő kommunikációját segítik! Foglaljátok össze szóban, milyen segítséget adnak a mesélőnek a népmese beszédfordulatai!

c) Tervezzétek meg, és készítsétek el írásban saját meséteket a kiválogatott elemekből!

d) Mondjátok el a többieknek a meséteket úgy, hogy minél több mesefordulatot használjatok! Az sem baj, ha eltértek a leírtaktól!

e) Játsszátok el az egyik idén olvasott mesét!

A tárgyak megszólalnak (Tárgyak a mesében és a valóságban)

Szükséges eszközök: természetes és mesterséges tárgyak (pl. termések, kő, faág, kagyló, csigaház, gyertya, óra, fakanál, fonál, szalag, labda, golyó, csengő, könyv, fajáték). Annyi tárgy legyen, ahány résztvevő van.

1. Ráhangolódás

Üljetek körbe! Minden szereplő tegye hátra a kezét. A tanár mindenkinek egy tárgyat tesz a kezébe. A tárgyat nem lehet megnézni.

Feladat

Mondjátok el, milyen lehet a színe! Miből készülhetett? Milyen az alakja? Mi lehet a tárgy „élet-története”?

Kié lehetett? Mire használták? Boldog-e, vagy szomorú? Miért? Mit „mondhat” a tárgy jókedvében, és mit, amikor lehangolt?

Ha felismertétek, meg is nevezhetitek a tárgyat. Közben az elmondottak alapján a többiek is próbálják meg kitalálni, mi a tárgy.

Fontos kérdés, hogy mire alkalmaznád te ezt a tárgyat egy mesében, és a saját funkcióján kívül mire használható a tárgy a valóságban. (Mindenre használhatod, csak arra nem, amire való.)

2. Csoportalakítás tárgyakkal

A felhasznált tárgyak segítségével alkossatok csoportokat!

Keress magadnak társakat! Legyetek egy csoportban úgy, hogy a tárgyaitok között találjatok közös tulajdonságot! (Alkossatok négy-öt fős csoportokat!)

3. Csoportos megbeszélés

Minden csoport mondja el, hogy mi alapján alakultak meg!

Mi a közös a tárgyaikban?

4. Kiscsoportos jelenetek

Feladat

Válasszon minden csoport a tárgyai közül egyet, és találjatok ki egy párbeszédes jelenetet, amelyben szerepel ez a tárgy! A jelenethez akár több tárgy is felhasználható.

A jelenetek bemutatása

Az improvizáció után feltétlenül beszéljétek meg a látottakat! Ügyeljetek arra, hogy ne minősítetek jónak vagy rossznak a szereplők játékát! Legjobb, ha előre megbeszélitek a szabályokat.

Megbeszélés, értékelés

Beszéljétek meg, hogy ki mit érzett, mire gondolt a bemutatók közben!

Petőfi Sándor élete

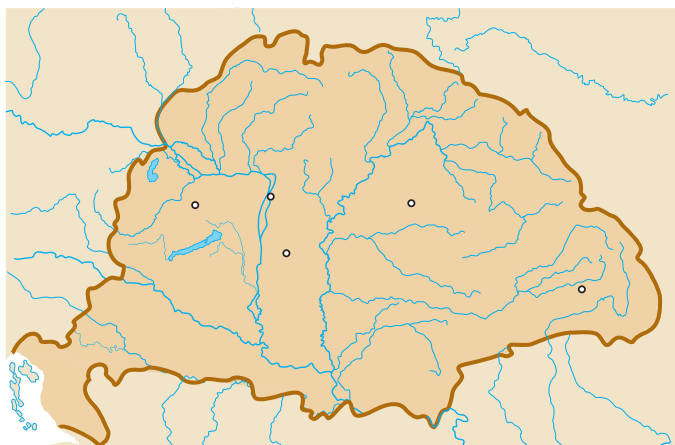
1. Jelöld a térképen a Petőfi életéhez köthető helyszíneket! Utána magyarázd is meg, hogyan kapcsolódnak a költőhöz!

a) Kiskőrös: _____

b) Pápa: _____

c) Pest: _____

d) Segesvár: _____

2. Kiket ábrázolnak a képek? Írd alájuk, és néhány mondatban magyarázd is meg, hogyan kapcsolódnak Petőfi Sándorhoz!

3. Az alábbi szövegben öt helytelen állítás szerepel. Találd meg őket, majd írd le helyesen!

Petőfi Sándor 1823. december 31-én született Kiskőrösön, Petrovics István és Hrúz Mária gyermekeként. A Petőfi felvett, költői név, az anyakönyvben ő is Petrovicsként szerepel. Édesapja jómódú kovácsmester és kocsmáros volt. Petőfi iskolaévei leteltével jogásznak állt, majd Pestre került, és Vahot Imre lapjának, az *Athenaeumnak* dolgozott szerkesztőként. A *János vitéz* című elbeszélő költeményét 1844 november-decemberében írta, és 1845-ben már önálló kötetként is megjelent. Petőfi élete és költészete szorosan kapcsolódik az 1848–1849-es forradalomhoz és szabadságharchoz. A március 15-i pesti forradalmi események egyik vezéralakja volt, március 13-án írt *Szózat* című verse a forradalom egyik jelképévé vált.

„Szerelem tüze ég fiatal szívében”

1. Írd le Iluska külsejét a *János vitéz* eddig olvasott sorai alapján! Fogalmazd meg röviden, milyennek képzeled a belső tulajdonságait! Hasonlítsd össze mindkét leírást a padtársadéval!

2. Gyűjtsetek példákat ismétlődő szavakra, megszólításokra az 1. fejezetből!

3. Készíts plakátot, amelyen Jancsit keresik! Pontosan írd le Jancsi ismertetőjegyeit!

Részlet Jankovics Marcell *János vitéz* című rajzfilmjéből (1973)

4. Miféle megszólítás a „kend”?

Kedves, tiszteletteljes, de nem _____

5. Játsszátok el a mostoha megjelenését! Akik nem kaptak szerepet, azok alakítsák a falu népét, gyülekezzenek körük, és gesztusokkal, hangokkal, mimikával kísérik a történetet!

„Elváltak egymástól, mint ágtól a levél”

1. Írj három okot, amiért Jancsi otthagyt a szülőfaluját! Találhatott volna más megoldást? Beszéljétek meg!

Okok	Más megoldás

2. Emlékszel-e, ki mondja?
„Majd lesz neked Jancsi... no hiszen lesz neked!” Ellenőrizd a szövegben, jól gondoltad-e!

3. Jancsit vagy Iluskát jellemzi az alábbi idézet?
„oly halovány, / Mint az elfogyó hold bús őszi éjszakán” _____

4. A fiatalok egy-egy képpel írják le érzéseiket, állapotukat. Beszéljétek meg, milyen sorsot jósoltok ennek alapján nekik külön-külön!

Jancsi: száraz kóró szélvészttől kergetve

Iluska: tört virág útközépre vetve

5. Írjatok közösen panaszos levelet Jancsi gazdája nevében a falu bírójának címezve, kártérítés reményében!

6. Mit jelentenek a következő idézetek?

„A nap akkor már a földet érintette”: _____

„Szánom, bánom”: _____

„a tréfát nem értem”: _____

„Kisült, hogy korántsem tréfaság a beszéd”: _____

„Markos gyerek volt ő”: _____

„Éjszaka, zsványok, csákányok, pisztolyok”

1. Beszéljétek meg párokban, mi a véleményetek a bosszúról, szeretitek-e azokat a filmeket, amelyeknek ez a központi témája! A választásnak megfelelően indokoljatok is!

Szeretem a bosszúról szóló filmeket, mert _____

Nem szeretem a bosszúról szóló filmeket, mert _____

2. Keressétek ki a szövegből, mivel nyerte meg a zsványok bizalmát Jancsi!

a) _____

b) _____

c) _____

3. Milyen ítéletnek tartod a zsványtanya felégetését? Mi a szerepe a tűznek a megtisztulásban?

4. A szépítő körülírást akkor használjuk, ha valami kellemetlen vagy illetlen dolgot nem akarunk megnevezni. Hogyan használja ezt a költő a zsványok halálának a leírásánál?

„Jó éjszakát!... Nem kelt föl titeket sem más,
Majd csak az ítéletnap i trombitálás!”

5. Gyűjtsetek a zsvány szóhoz rokon értelmű kifejezéseket (szinonimákat)!

6. Írj egy képzeletbeli naplóba néhány sort arról, te mit tettél volna a zsványok kincsével! Indokold a döntésedet!

„Csillagokat rúgott szilaj paripája”

1. Hogyan mutatkozott be Jancsi a huszároknak, minek nevezte magát, mit árult el magáról?

2. Fejezd be a mondatokat!

„Azért szép a huszárélet, mert....”

„Azért nehéz a huszárok élete, mert....”

3. Azt mondják, magas hegyek között a távolságokat a valóságosnál kisebbnek látjuk. Mit gondolsz, miért van ez így?

4. Milyen országokon haladtak át a magyar huszárok? Milyen időjárással és ismertetőjegyekkel jellemzi őket az elbeszélő?

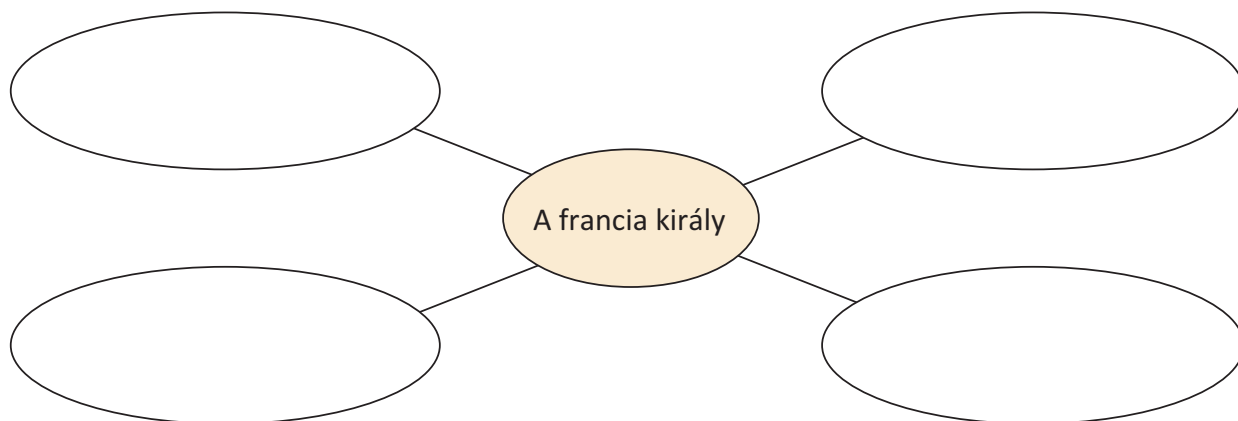
Ország	Időjárás	Különös ismertetőjegyek

5. Keress a szövegben bizonyítékot arra, hogy egy huszárnak a lova mindennél fontosabb! Írd le!

6. Te melyik távoli országba szeretnél ellátogatni, és miért?

„Menjünk, rózsám, elébb az édesatyádhoz”

1. Mesei vagy valóságos a francia király bemutatása a műben? Mivel törődik leginkább a király? Az ábra segítségével gyűjtsd össze a legfontosabb tulajdonságait!

2. Mit gondolsz, mennyi időt ugrott a cselekmény ezzel a versszakkal?

*„Erre a magyarság lóra kerekedett,
S keresni indult a rabló törököket;
Nem soká kereste, mingyárt rájuk akadt,
És egy követ által izent nekik hadat.”*

3. Gyűjts a szövegből hanghatásokat és képi elemeket annak érzékeltetésére, hogyan harcoltak a magyarok és a törökök a csatában!

4. Keresd meg a szövegben, milyen melléknevek segítenek fokozni a mozgalmasságot!

5. Rajzold le a basa fiát, amint János vitéznek könyörög!

6. Mit ajánl fel a megszabadított királylány Jancsinak? Hogyan fogadja ezt Jancsi? Fogalmazd meg röviden, mi a véleményed a döntéséről!

7. Válassz címet az alábbi kettő közül, és írd nyolc-tíz mondatos beszámolót!

a) Jancsi helyében...

b) A francia királylány helyében...

„Mától fogva neved János vitéz legyen”

1. Gyűjtsd össze, milyen testi és lelki próbatételeket áll ki Jancsi ezekben a fejezetekben!

2. Képzeld el minden földi jót, és állítsd össze a királyi lakoma fogásait!
Ügyelj az ételek sorrendjére!

3. Mi mindent jelent, hogy Jancsi új nevet kap, méghozzá a francia királytól?

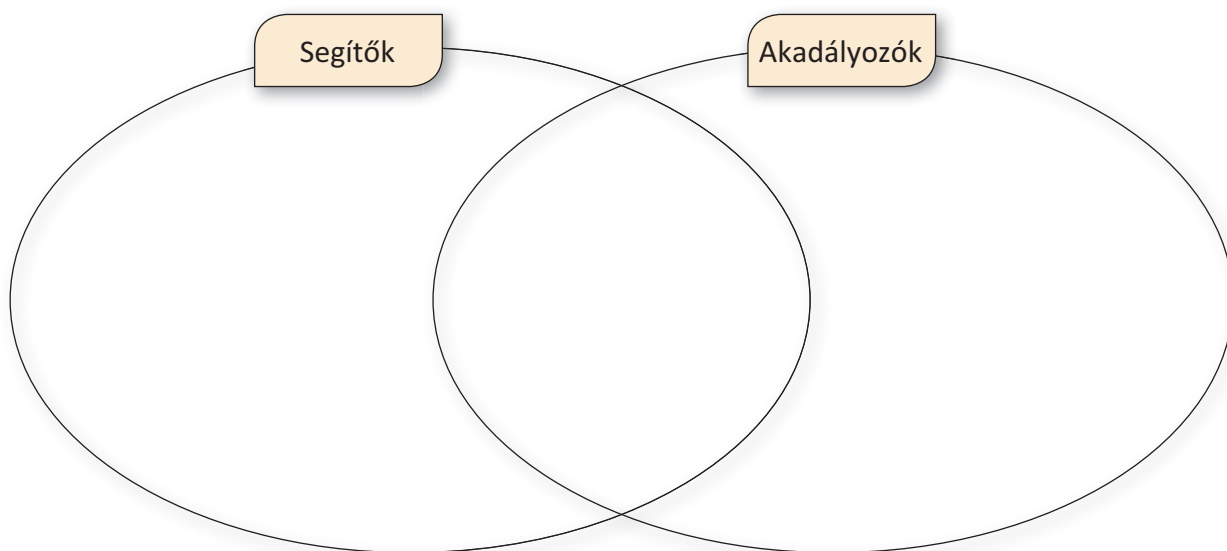
4. Milyen mozzanatokat emel ki az életéből János vitéz? Állítsátok össze hivatalos önéletrajzát a névváltásig!

5. Keressetek bizonyítékot a szövegből arra, hogy Jancsi – noha nem járt iskolába – tudott viselkedni!

6. Adjátok elő a francia király lakomáját úgy, hogy U alakban foglaltok helyet az osztályban! Oszdátok ki a szerepeket! Az asztalfőn üljön a király, a királylány és János vitéz, a többiek pedig legyenek Jancsi huszártársai vagy udvari emberek! Akinek nincs szövege, az beszéd nélkül, csak mozdulatokkal vegyen részt a játékban (pl. csodálkozzon, ámuldozzon, tapsoljon, fejét csóválja), s így fejezze ki saját véleményét!

1. Csoportosítsd a szereplőket aszerint, hogy segítik-e Jancsit, vagy akadályozni próbálják őt! Ha valakit a két halmaz metszéspontjába írnál be, röviden magyarázd meg írásban!

Iluska, Iluska mostohája, Jancsi nevelőapja, zsidányok, a huszárok kapitánya, a tatárok fejedelme, Szerecsenország királya, francia király, török basa, francia királynő

2. Ki mondta? Írd az idézet mellé a megszólaló nevét!

a) „Sietek, mert másképp velem rosszul bánnak,
Mostoha gyermeke vagyok én anyámnak”

b) „Lopod a napot, és istentelenkedel...
Nézze meg az ember... hogy tüstént vigyen el”

c) „S kend ne akadjon fönn azon, mit más csinál,
Hisz kend sem volt jobb a deákné vásznánál”

d) „Ezért tartottalak? ezért etettelek?
Sohase kerül ki a hóhérkötelet”

e) „Ha látsz tört virágot útközepre vetve,
Hervadó szeretőd jusson majd eszedbe.”

f) „Szerencsétlenségnek embere, ki vagy te?
Hogy lábadat mered tenni e küszöbre”

g) „Vigyázz, földi! bizony rálépsz a fejedre...
Mi ördögért vagy úgy a bűnnek eredve?”

h) „Kincsem vetélkedett Dárus kincsével,
S most küszködnöm kell a legnagyobb ínséggel”

i) „De holnap azután, mihelyt fölkel a nap,
Visszafoglaljuk mi vesztett országodat”

3. Milyen költői képek szerepelnek az alábbi idézetekben? Több megoldás is lehetséges!

„Mikorra a patak vize tükörré lett,
Melybe ezer csillag ragyogása nézett:”

„Mikor utójára megállt s visszanézett,
A torony bámult rá, mint sötét kísértet.”

„De bezzeg elérték, le is kaszabolták;
Hullottak a fejek előttök, mint a mák”

„Gyere ki, galambom! gyere ki, gerlicém!
A csókot, ölelést mindjárt elvégzem én;”

„Utószor látlak én, szívem szép tavasza!
Utószor szólt itten furulyám panasza;”

4. Ki a kedvenc szereplőd? Melyik tetszett legjobban János vitéz kalandjai közül? Rajzold le a kedvenc hősödöt, vagy készíts illusztrációt a legizgalmasabb jelenetről!

„Ment János vitézzel a megindult gálya”

1. Fogalmazd meg saját szavaiddal, hogyan fogadta a királylány Jancsi élettörténetét!

*„A királylány arcát mosta könnyhullatás,
Melynek kútfeje volt bánat s szánakozás.”*

2. Milyen jutalmat ad a király Jancsinak? Nézd meg pontosan, mihez akarja hozzásegíteni őt!

3. Milyen alakzatokat fedeztél fel a 16. fejezet első versszakában?

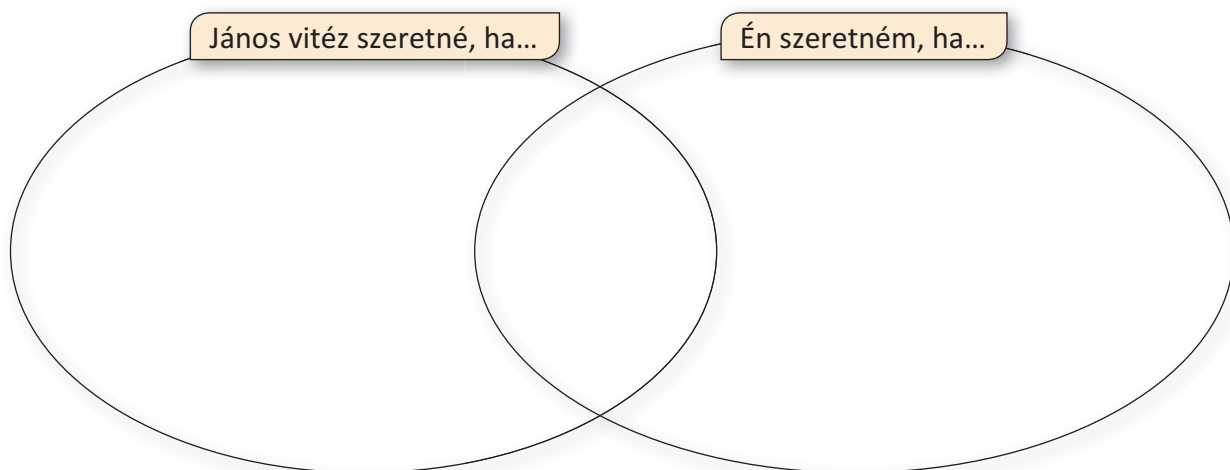
*„Ment János vitézzel a megindult gálya,
Szélbe kapaszkodott széles vitorlája,
De sebesebben ment János gondolatja,
Utjában semmi sem akadályozhatta.”*

4. Mi juthat még eszetekbe a 3. feladatban szereplő idézetről? Emlékeztek még, melyik a mesében a legnagyobb sebesség? Adjatok játékból nevet a mértékegységének!

5. Keress példát a 16. fejezetben arra, hogy Jancsi időnként hangosan gondolkodik!

6. Tetszik-e neked János vitéz jövőterve? Hasonlít-e saját terveidre?

*„Haza tartok én, hogy végre valahára
Sok küszködés után legyünk egymás párja,
Egymás párja leszünk, boldogok, gazdagok;
Senki fiára is többé nem szorulok.”*

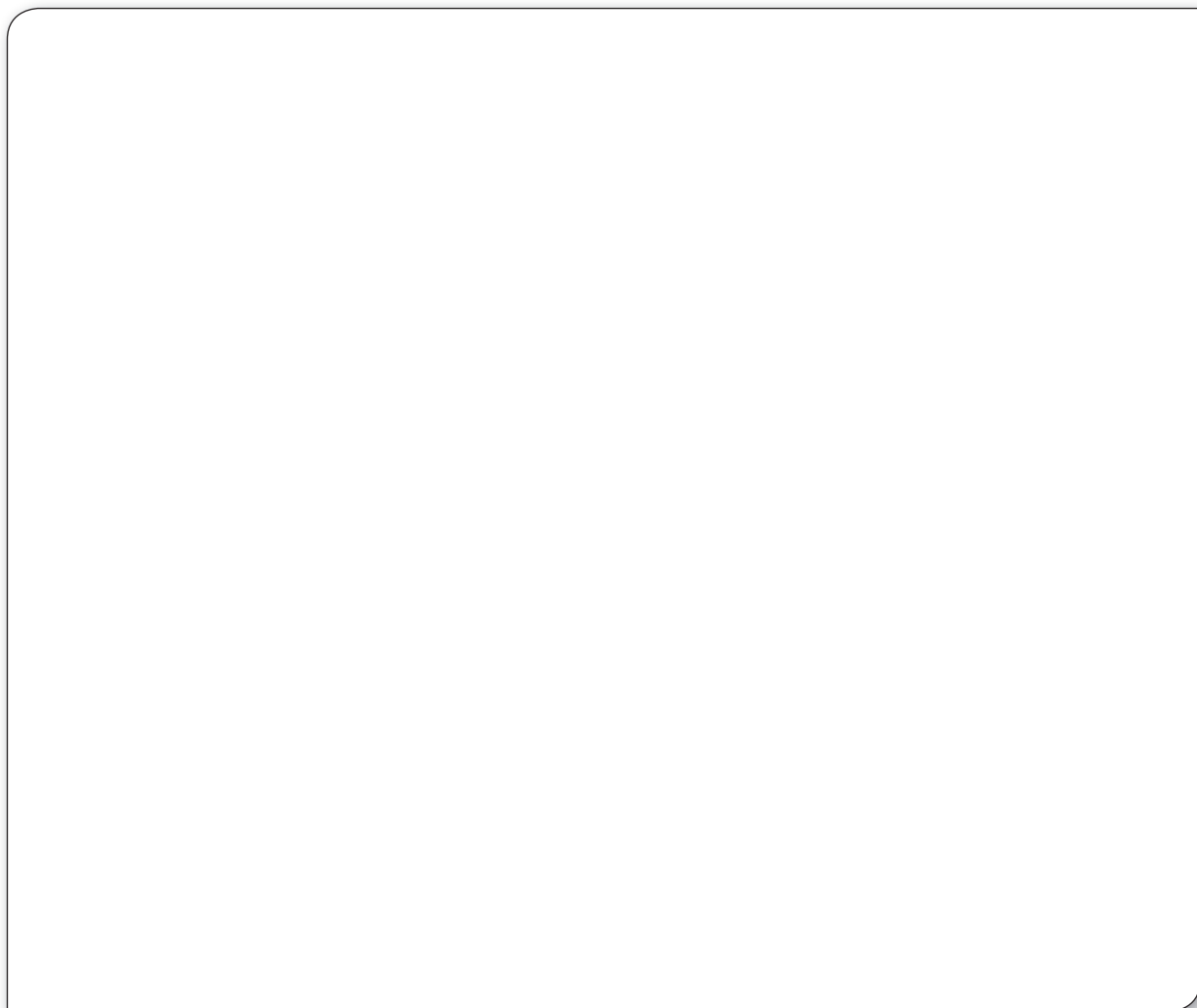

7. Egészítsd ki a mondatot!
Jancsi azt tervezi, hogy jutalmat ad régi gazdájának. Ez a gondolat Jancsi (valamilyen tulajdonságára) _____ vall.

8. Miből tudjuk, hogy Jancsi hazavágyott a szülőföldjére?

9. Gyűjts népi időjósításokat szélről, esőről, viharról! (Ajánlott könyv: O. Nagy Gábor: *Magyar szó-
lások és közmondások*, Akkord Kiadó)

10. Készíts illusztrációt egy hatalmas tengeri viharról!

„Ki porából nőttél, árva kis virágszál”

1. Minek lehet az előjele, hogy „Zokogott a tenger hánykódó hulláma”? Milyen költői eszközre ismertél ebben a sorban?
2. A 17. fejezetben két nagyon különböző madár szerepel. Írjátok le négy-öt jellemzővel, milyen madár a gólya, és milyen „madár” a griff!
3. Írd le Jancsi megmenekülését a füzetedbe lépésről lépésre! Kezdd a történetet attól a pillanattól, hogy „Egy villám a hajót ízről porrá törte”!
4. Meséld el saját szavaiddal az utazást a griffmadáron!
5. A következő versszakokban sok kérdést találsz. Húzd alá azokat, amelyek valóban kérdeznek! Beszéljétek meg, mit fejeznek ki azok, amelyek megmaradtak!

„»Miért nem estem el háború zajában?
 Miért a tengerben sírom nem találtam?
 Miért, miért lettem e világra, miért?
 Ha ily mennykőcsapás, ilyen gyötrelmem ért!«

Kifáradt végre őt kínozni fájdalom,
 Mintha munkájában elszenderült volna,
 »Hogy halt meg galambom? mi baj lett halála?«
 Kérdé, s a menyecske ezt felelte rája:”

6. Kösd össze a szólást, közmondást a jelentésével!

Nincsen rózsza tövis nélkül.

Minden szépség mulandó.

Türelem rózsát terem.

Érdemes várakozni, kitartónak lenni.

Nincs olyan szép rózsza,
 amely el nem hervad.

Az öröm mindig nehézségekkel is jár.

Gyűjtsetek még rózsával kapcsolatos szólásokat, közmondásokat!

„Ha nem nyelsz kősziklát, mi majd téged nyelünk”

1. Miért különös, talán humoros a következő megszólítás?
Húzd alá és nevezd meg, milyen költői eszközt alkalmaz itt Petőfi!

*„Mikor unod már meg örökös munkádat,
Te a kínozásban telhetetlen bánat!”*

2. Ki beszélhet, mire utalnak a következő sorok?

*„Hát még meg a varjúk!... hú, azok voltak ám!”
Nem hazudok, de volt akkora kapuja,
Hogy, hogy... biz én nem is tudom, hogy mekkora,”*

3. Milyen szerepe van a fazekasnak és az óriások csőszének a történetben?
Játsszátok el a jelenetet a fazekassal, és álmétkodjatok a mű „utasításai” szerint!

*„Volt a fazekasnak jó nagy szeme, szája,
De mégis kicsiny volt az álmétkodásra;
Amire föleszmélt, hogy köszönjön szépen,
János vitéz már jól benn járt az erdőben.”*

4. Mit ír le, mit ír körül a következő két sor?

*„Napfogyatkozás jött szeme világára,
Melynek elmulását hasztalanul várta.”*

5. Mennyire az erejével, és mennyire az eszességével és az ügyességével győzte le az óriásokat Jancsi? Különítsétek el a mozzanatok a szöveg alapján!

Erővel	Ésszel	Ügyességgel

6. Fogalmazzatok meg egy szerződést, amelyben az óriások hűséget fogadnak János vitéznek! Így kezdjétek: „Mi, a megboldogult Óriáskirály fiai ezennel...”! Dolgozzatok a füzetetekbe! Ne felejtsetek felsorolni, miben álltok Jancsi szolgálatára, és méltóképpen zárjátok a szerződéseket, majd írjátok alá!

„Éj van-e vagy szemem világa veszett ki?”

1. Töltsd ki a táblázatot!

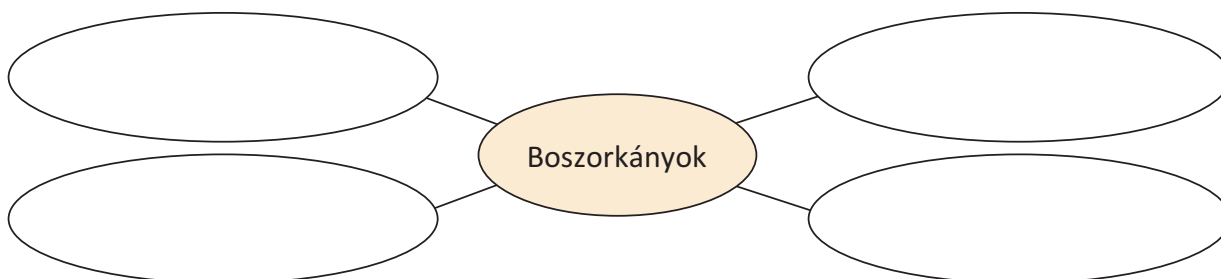
Jancsi hőstettei	Kiktől kit ment/védelmez meg?	Hol?
		szülőfalujában
		az erdőben
		Franciaföldön
		az óriások földjén
		a sötétség országában

2. Állítsátok össze a banyaleves receptjét közösen, és írástok le az elkészítés módját a füzetetekbe! Szerintetek miből főzne levest egy jó boszorkány? Milyen hatása lehetne ennek a levesnek arra, aki eszik belőle?

3. Mit gondoltok, miért égette el Jancsi a boszorkányok seprűit? Lehet, hogy ez volt az utolsó „ellenvarázslat”? Miért?

4. Milyen magyarázatot adsz arra, hogy
a) Iluska mostohája az utolsó boszorkány, és faluja határában lelte a halálát?
b) Miért érzünk ebben mesei igazságszolgáltatást?

5. Milyennek találod a boszorkányokat eddigi ismereteid alapján?

Felfigyeltél arra, hogy sem a boszorkányok, sem az óriások nem élnek örökké? Vajon miért?

6. Értelmezzétek a következő szólásokat!

Holló a hollónak nem vájja ki a szemét.

(Olyan ember, hogy) a varjú sem károlog utána.

Láttam én már karón varjút.

„Tündérország; ott van a világnak vége”

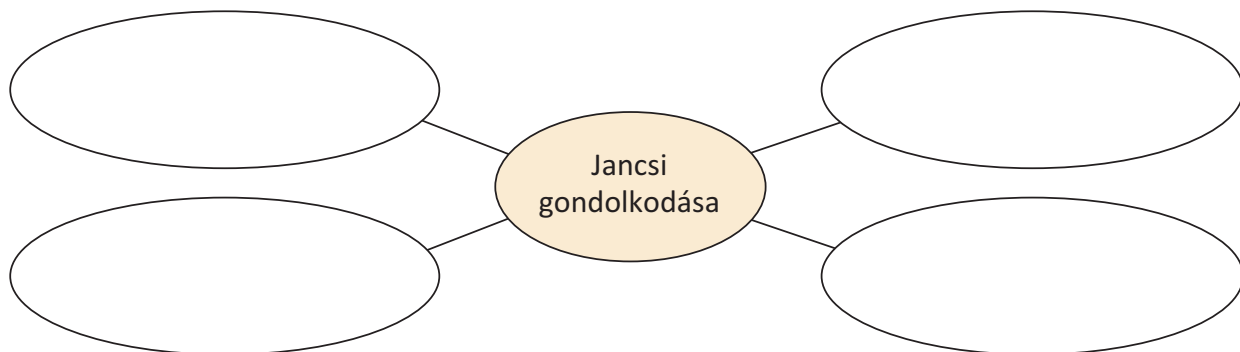
1. A János vitéz mesei részeiben nincs időmegjelölés. De az óriás „Három hétig vitte szörnyű sebességgel” János vitézt. Mit gondoltok, mire való itt az időmegjelölés?

2. Válassz ki egyet a Tündérország kapuit őrző fenevadak közül! Rajzold le, és készíts róla egy rövid leírást!

3. Véleményezzétek pókhálóábrával, milyen volt Jancsi gondolkodása és „munkamódszere”!

„Ez elég lesz mára, János ezt gondolta,
Nagy munkája után egy padon nyugodva.”

„Ma ezen a helyen kissé megpihenek,
Holnap egy kapuval ismét beljebb megyek.”

4.

a) Milyen próbához kapcsolhatók ezek a motívumok?

b) Válassz hármat a motívumok közül, és rajzold le őket!

Three large, empty circles are arranged horizontally, intended for drawing.

5.

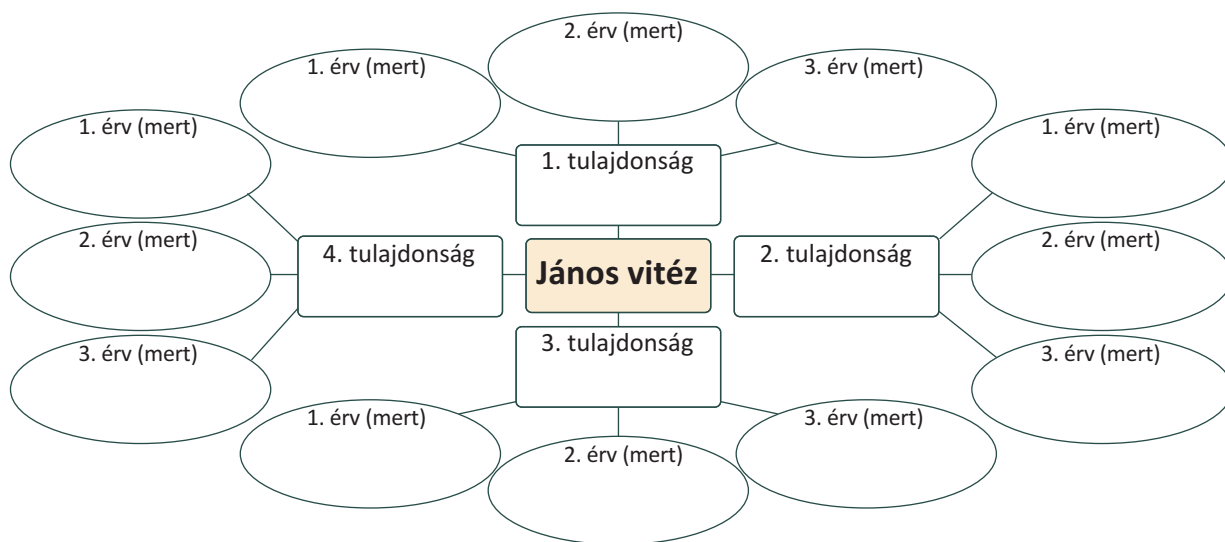
Érvek	Ellenérvek

Foglaljátok össze két-három mondatban az összegyűjtött érveket és ellenérveket!

„Látta Iluskává válni a virágot”

1. Készítsétek el Tündérország rajzát saját képzeletetek szerint!

2. Indokolt-e, hogy Jancsi elkeseredett a sok szépség láttán Tündérországban? Készítsétek el csoportmunkában János vitéz jellemtérképét, és emeljétek ki, mi segítette eljutni idáig!

Jelöljétek, milyen sorrendben használta a jó tulajdonságait!

3. Készüljétek föl a 26. fejezet segítségével egy idegenvezetésre, és mutassátok be Tündérországot! A legügyesebb gyerek felkerülhet Tündérország honlapjára, mint kitűnő idegenvezető.

4. Egyetértesz-e azzal az állítással, hogy Jancsi a vándorlásai során egyre közelebb jutott Iluskájához? Mi igazolja ezt az állítást?

5. Írj öt-hat mondatban arról, szeretnél-e gyerek lenni Tündérországbán! Indokold is, miért! Ha nem, mi hiányzott volna ott neked?

6. Miért szökek vajon a „tündérlányok”? Miféle kapcsolata van a hajnak a földi és az égi világgal a mesei gondolkodásban? (Emlékezzetek Tündér Ilona hajára is!)

NAP

HAJ

ARANY

7. Alakítsatok négy-öt fős csoportokat! Találjatok ki egy mesebeli országot, majd írjátok le eme elképzelt világ helyszínét, a domborzatát, az éghajlatát, a növényzetét, az állatvilágát, és azt, hogy lakói hogyan élnek, mivel táplálkoznak, mivel töltik az idejüket! A csoportok dolgozzanak egy-egy nagy csomagolópapíron: készítsenek 8 oszlopos táblázatot, és töltsék ki. Az oszlopok fejlécei legyenek a következők: helyszín, domborzat, éghajlat, növényzet, állatvilág, lakók élete, táplálkozási szokások, időtöltés.

1. Gyűjts példákat köszönésre és megszólításra a *János vitézből*!

2. Mondd hétköznapi módon!

sehogy sincs ínyére: _____

fölcseperedik: _____

befektettük a sírba: _____

soha jó szemet nem vetett rám: _____

vásik rá a foga: _____

talpon terem: _____

3. Keress alakzatokat a műben!

kérdés: _____

felkiáltás: _____

halmozás: _____

párhuzam: _____

ellentét: _____

fokozás: _____

ismétlés: _____

4. Gyűjtsd össze a mesei elemeket az elbeszélő költeményből!

5. Összekeveredtek a költői eszközök, tegyél rendet!

Megszemélyesítések	Metaforák	Hasonlatok
„Halovány sugára már csak alig csillog, / Mint gyorsan kiröppent fohász, eltűnt végre”	„oly halovány, mint az elfogyó hold”	„Szívemnek gyöngyháza, lelkem Iluskája”
„galambom, gerlicém”	„sugarát a nap fegyverekre lőtte”	„A torony bámult rá”
„Ez a kis leányzó volt az én örömem, / Az egyetlen rózsa tüskés életemen”	„Elváltak egymástól, mint ágtól a levél”	„Nézte őt a kék ég, a fényes nap”

6. Mikor és hol játszódik a *János vitéz* története?

7. Hasonlítsátok össze, hogyan telik az idő a mesékben, és hogyan a *János vitéz*ben!

a) A *János vitéz*ben nem tudjuk meg pontosan, hogy mennyi idő telhet el a történet kezdetétől Tündérország eléréséig. Mi történik ezalatt Jancsival?

b) Milyen időszámítás kezdődik Tündérországban?

c) Rajzold le, milyennek képzeled az a világot, ahol „örökös tavasz” van!

8. Csoportosítsd a *János vitéz* szereplőit, és töltsd ki a táblázatot!

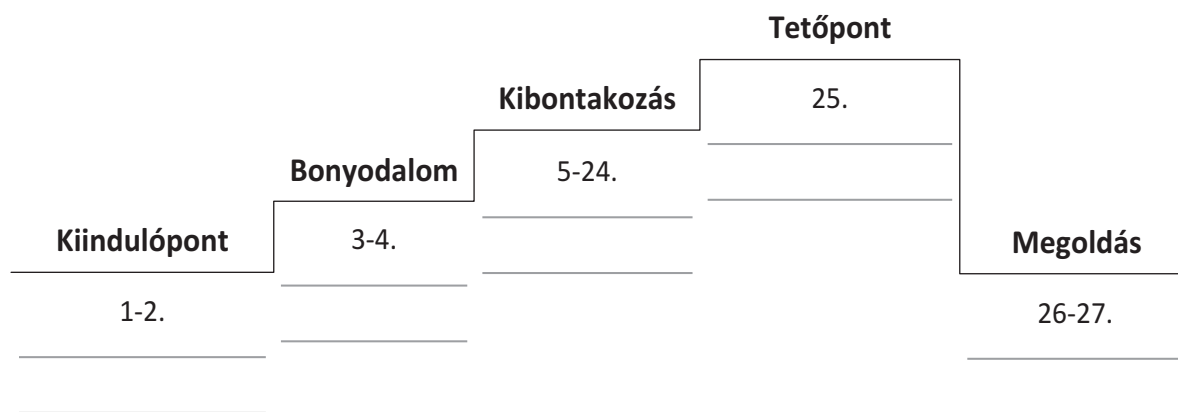
	Jók	Gonoszok
Otthon		
Földi világ		
Mesevilág		

9. Gondold végig, hogy milyen eseményre utalhat a 10. fejezet végén álló két sor, amelyről Jancsi még nem is tudhat!

„Amint ballagtak a csillagok közepett,
Kukoricza Jancsi ekkép elmélkedett:
**Azt mondják, ahányszor egy csillag leszalad,
A földön egy ember élete megszakad.**”

10. Írd a megadott ábra szerkezeti egységei alá a megfelelő kulcsszavakat!

a főhős hétköznapijai, az Alföld; a nyáj eltűnése, elűzés; vándorlások, kalandok, próbák; a szörnyek legyőzése; Tündérország örökös boldogsága

a) Melyik a legterjedelmesebb szerkezeti rész ezek közül, és miért?

b) Hányszor megy világgá Jancsi a falujából? Miről szól, és hol helyezkedik el a műben a 14. fejezet? Szerinted mire utal ez a megoldás?

11. Keress bizonyítékokat (sorok, kifejezések), amelyek arra utalnak, hogy Jancsi/János vitéz rokon-szenves az elbeszélőnek!

12. Készítsetek színes illusztrációt néhány helyszín segítségével a *János vitéz* szerkezetéhez! Jancsi és Iluska szülőfaluja egy kör középpontjában legyen! (Melyik ország kerül a körön a legtávolabbra? Hol legyen Tündérország?) Használjatok színes ceruzákat! Dolgozzatok egy nagy csomagolópapíron!

13. Gondoljátok végig, milyen új képességekre tett szert Jancsi vándorlásai, kalandjai során! Írjátok le, mire lesz jó a sok tapasztalat és jártasság, amikor Tündérország királya lesz!

Az új képesség, tudás	Mire lesz jó?

14. A tószt szó pohárköszöntőt jelent. Részei: megszólítás, kezdőformula (pl. Emelem poharam...), a köszöntött megnevezése, az alkalom megfogalmazása, jókívánság. Fogalmazd meg és írd le, milyen pohárköszöntőt mondanál a Kisfaludy Társaság elnökének nevében Petőfi Sándorra abból az alkalomból, hogy a *János vitézzel* elnyerte a pályázatot!

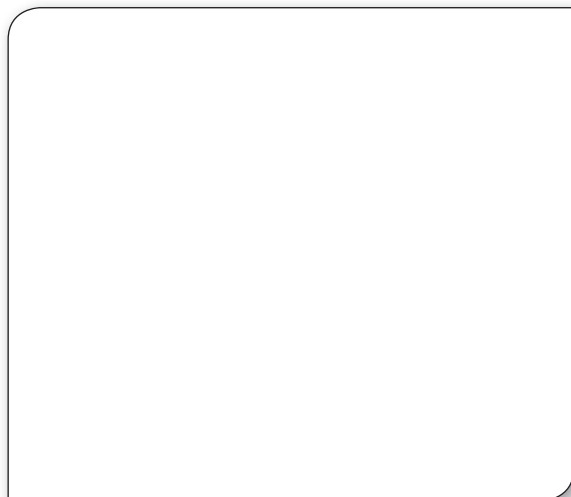
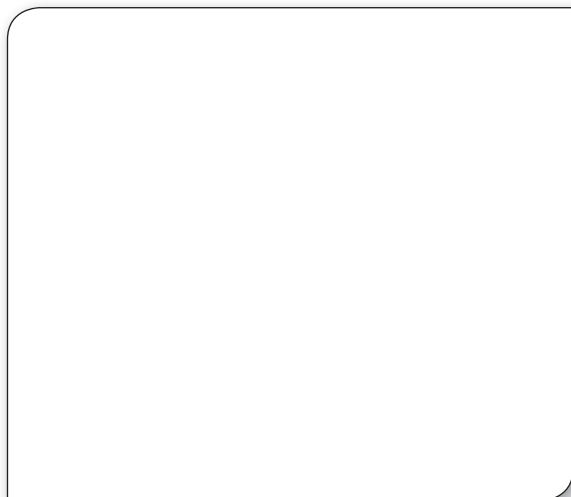
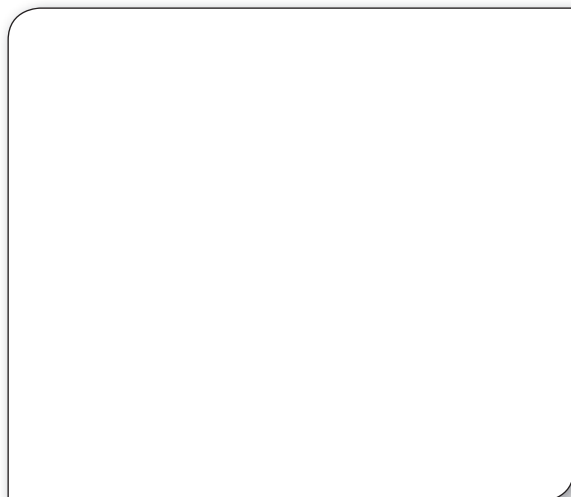
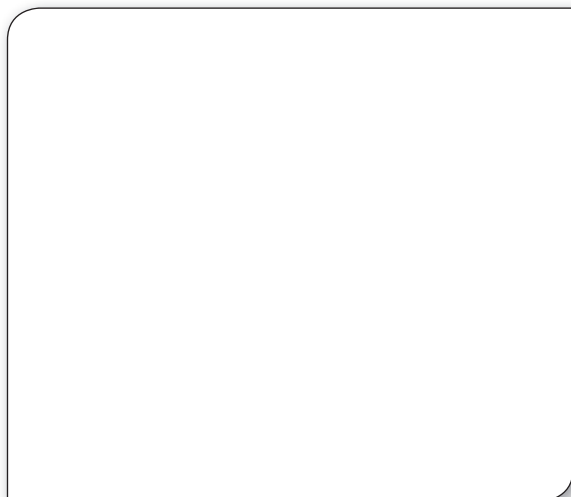
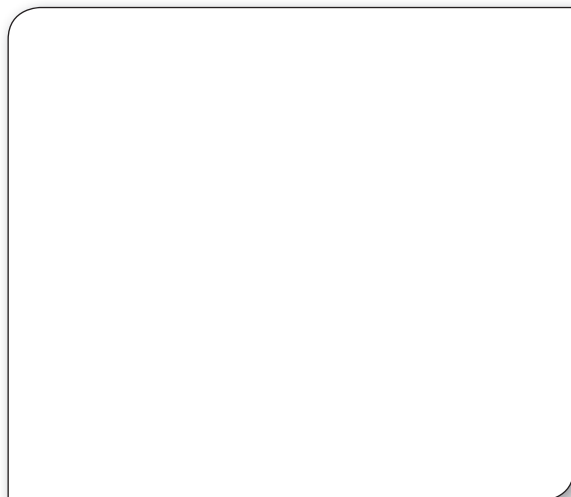
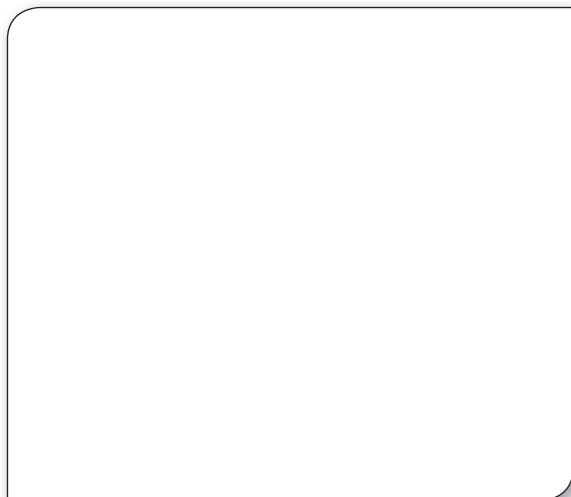

Tudtad, hogy a *János vitéz*ből háromfelvonásos daljáték született, melyet 1904-ben adtak elő első ízben? Nézz utána, ki volt a zeneszerző, ki írta át a szöveget a dalokhoz! A műnek milyen egyéb feldolgozása van?

15. Készítsetek rajzokat a *János vitéz* átalatok választott szereplőinek jelmezeiről egy elképzelt előadáshoz!

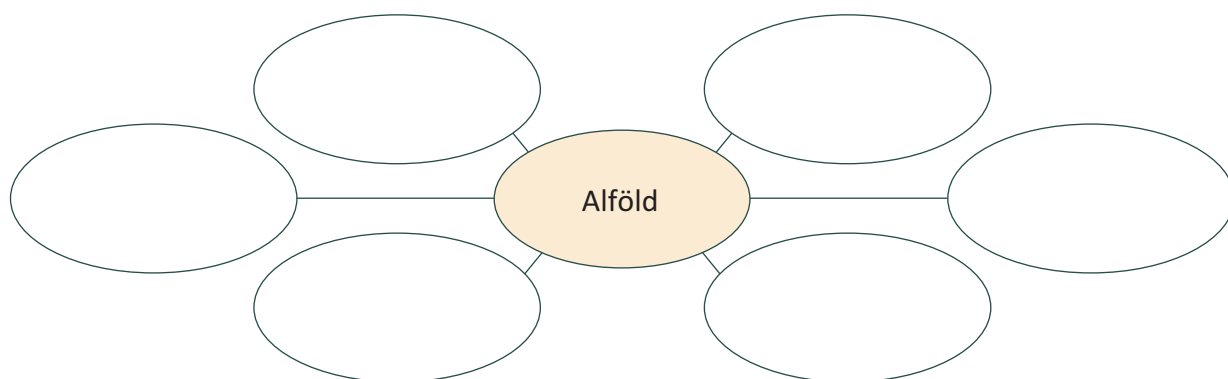
a) Gondoljátok végig, hány jelmeztervet kell készítenetek például Jancsinak és Iluskának!

b) Beszéljétek meg és értékeljétek a jelmezötleteket!

„Itt ringatták bölcsőm, itt születtem”

1. A *János vitéz*ben is találkozhattatok már tájleíró részletekkel – keressétek ki az 5. fejezet első három versszakát, és hasonlítsátok össze a verssel!
2. Idézd fel, milyen szabályokat követ a síkság leírásában Az *alföld* című vers a három szerkezeti egységben! Kinek/minek a nézőpontját választja Petőfi?
 - I. _____
 - II. _____
 - III. _____
3. Gyűjtsétek össze, mely alföldi tájra jellemző növények és állatok jelennek meg a költeményben!
4. Gyűjtsétek ki a versből azokat a szavakat, kifejezéseket, amelyek a költő szerint jellemzik az alföldet!

5. Csoportosítsátok az alábbi szavakat! Melyek hangulatfestő, és melyek hangutánzó szavak: *bús, dobog, domborodjék, kolompol, kurjantás, lebben, nyargal, pattogás, ringatózik, sárgul, visít, zúg?*

Hangulatfestő szavak	Hangutánzó szavak

6. Magyarázzátok meg a következő kifejezéseket!

„Tán csodállak, ámde nem szeretlek” _____

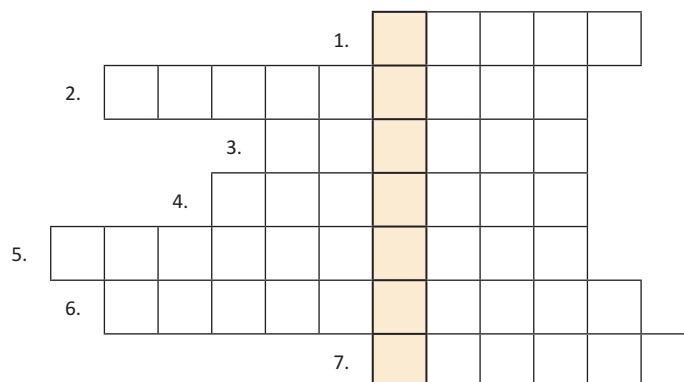
„Börtönéből szabadult sas lelkem” _____

„Itt boruljon rám a szemfödél” _____

„Húsz esztendő... az idő hogy lejár!”

1. Egészítsétek ki a vers részleteit, és fejtsetek meg a keresztrejtvényt!

1. „Itt születtem én ezen a...”
2. „Az alföldi szép, nagy...”
3. „Mintha... dalával vón tele,”
4. „És mint... ember, úgy jöttem meg.”
5. „Gyermek vagyok, gyermek lettem újra
/ Lovagolok... fűjva,”
6. „Lovagolok szilaj...,”
7. „Hazamegyek, ölébe vesz dajkám, /
Az... nóta hangzik ajkán,”

2. Magyarázzátok meg, hogyan kapcsolódik a vershez a megfejtés, és miért!

3. Gyűjtsétek ki a versből a hasonlatokat!

4. Mit raknál a bőröndödbe, ha több napos kirándulásra/nyaralásra indulnál? Mit tennél a hátizsákba, ha egynapos túrára pakolnál?

5. Írj SMS-t vagy e-mailt szüleidnek vagy barátodnak a nyári táborból!

6. Kutassatok a könyvtárban vagy az interneten! Gyűjtsétek a szabadban játszható régi játékokat! Mutassatok be néhányat a társaitoknak!

„Örvény volt nekem a világ s titok”

1. Tájleírás lépésről lépésre

a) Gyűjts szavakat, kifejezéseket, jelzőket, jelzős szerkezeteket! Mit látsz a képen? Mi történik? Alkoss mondatokat!

b) Rendezd a mondatokat sorba az alábbi szabály szerint: a tájleírás mondatai úgy kövessék egymást, hogy először a táj közelben lévő részleteiről írunk, s a távolban lévővel folytatjuk. (Más irányt is választhatsz.)

c) Adj címet az elkészült szövegnek!

2. Olvasd el Szabó Lőrinc *Emlékezés Balassagyarmatra* című művéből vett részleteket!

„Budapesten lettem ember, Debrecenben voltam diák, Balassagyarmaton kezdtem az elemít. Mindhárom városnak nagyon fontos a szerepe az életemben. Sokkal fontosabb, mint Miskolc, amelynek szülötte vagyok, és amelyhez, sajnos, alig köt valami emlék.

A három város közül nekem Balassagyarmat a legköltőibb és legkedvesebb.

Annak idején persze egyáltalán nem tartottam szépnek, különlegesnek, vagy pláne tündérinek ezt a választott szülővárosomat. Semmilyennek sem tartottam. Egyszerűen csak jól éreztem benne magamat, mint a hal – egy nagyon piciny, majdnem újszülött hal – az Ipolyban. Sajátságos módon, de föltétlenül hozzájárult ehhez a kora gyermekkori boldogsághoz az életünk egyszerűsége és szegénysége is. Ha mást is észlelek, ha többet hallok valami nagyobbbról

és szebből, bizonyára törés támadt volna a teljes naivság tündérképein. A tisztos szegénység azonban a meglegetedtség varázsába zárt bennünket.

Édesapám mozdonyvezető volt, 1900 és 1908 közt két ízben is Gyarmatra helyezték át. Néha én is felmehettem azokra az érdekes mozdonyokra. Zakatoló útjaik álomszerű hálót szőttek körém, csalogatták a képzeletemet.

Ez az Ipoly volt a világ legnagyobb csodája. Nyáron egész délutánokat mászkáltunk a folyóparton és a vízben, messziről kerülve a forgókat és örvényeket; csúszkáltunk, ahogy gyerekekhez illik, az agyagos partról; horgásztunk és békáztunk; s akkor még fűzsípot is tudtam faragni ügyesen lenyúzva a barnás-zöld kérget a vesszők nedves, fehér húsáról.”

a) Keres legalább három párhuzamot a *Balassagyarmat* című vers és a fenti szöveg között!

b) Mesélj a településről, ahol kisgyerekkorodat töltötted! Idézd fel a legkedvesebb emlékeidet!

c) „...hozzájárult ehhez a kora gyermekkori boldogsághoz az életünk egyszerűsége és szegénysége is. Ha mást is észlelek, ha többet hallok valami nagyobból és szebből, bizonyára törés támadt volna a teljes naivság tündérképein...”

Egyetértesz a költővel? Elképzelhetőnek tartod, hogy a boldogsághoz hozzá tud járulni az élet egyszerűsége és szegénysége is? Érveld a válaszod mellett!

3. Milyen költői eszköz található az alábbi idézetekben?

„Egyszerűen csak jól éreztem benne magamat, mint a hal”

„A tisztos szegénység azonban a meglegetedtség varázsába zárt bennünket.”

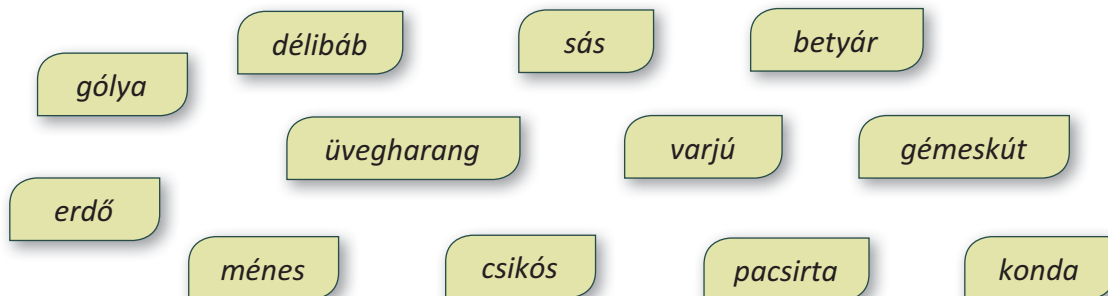
„Zakatoló útjaik álomszerű hálót szőttek körém, csalogatták a képzeletemet.”

„Örvény volt nekem a világ s titok.”

„Hortobágy, dicső rónaság”

1. Miből lehet érzékelni, hogy „levelet” olvastál? Ki a beszélő, ki a megszólított?

2. Karikázd be azokat a szavakat, amelyek szerepelnek a szövegben!

3. Milyen kifejezőeszközökből látod azt, hogy költő írta ezt a prózai szöveget is?

- a) _____
- b) _____
- c) _____

4. Milyen mondatokkal érzékelteti az elragadtatását, örömét Petőfi?

5. Írd le öt mondatban, mi látható az alábbi képen!

„távoli gyermekkori emlékek”

1. Rajzoljátok le a leírás alapján Pest belvárosát, majd hasonlítsátok össze a rajzaitokat!

2. Nézd meg alaposan az alábbi 20. század elején készült budapesti felvételt! Foglald össze öt mondatban, mi látható a képen!

» A budapesti Deák Ferenc tér 1907-ben
(Schoch Frigyes felvétele, Fortepan)

3. Mit jelentenek a következő kifejezések? Magyarázzátok meg őket pár szóval!

meghitt: _____

andalító: _____

birsalmasajt: _____

datolya: _____

1. Gyűjtsétek össze a táblázat segítségével a fejezetben olvasható műveket, és töltsétek ki az üresen maradt helyeket!

A mű címe	Műfaj	Táj/város	Jellemző szókép, szóhasználat	Példa
		Alföld	ellentét	
	tájleíró költemény		refrén	
		Balassagyarmat		„Örvény volt nekem a világ s titok.”
	levél		hasonlat	
	regényrészlet	Pest	hangulatfestő szavak	

2. Gyűjts ellentétpárokat Petőfi Sándor *Az alföld* című költeményéből!

a) Melyik lehet? Válogasd szét a költői eszközöket!

„mosolyogva néz rám a ... róna képe”

„kék gyümölcsfák orma / Néz”

„Ringatózik a kalászos búza”

„Börtönéből szabadult sas lelkem”

Megszemélyesítés

Metafora

b) Milyen képben tudnád megjeleníteni a fenti metaforát? Próbáld meg lerajzolni!

3. Biztosan neked is van kedvenc helyed, kuckód, ahol otthonosan érzed magad. Mutasd be ezt a helyet öt-hat mondatban, *Egy hely, ahol igazán jól érzem magam* címmel!

4. Készíts vázlatot egy emlékezetes kirándulásról vagy utazásról! Gondold végig, hogyan mesélnéd el az élményeidet! Választhatsz egy sétát, illetve egy családi vagy iskolai kirándulást is. Igyekezz minél érdekesebben és pontosabban átadni, amit láttál és megéltél! A vázlatot kiegészítheted apró rajzokkal, jelekkel.

A vázlatod segítségével meséld el a társaidnak az élményeidet!

Cím: _____

Miért ezt választottad?

Hová, mikor (melyik napszakban)?

Kivel, miért stb.?

Milyen volt az út, mit láttál, milyen érdekességekkel találkoztál (természeti vagy más)?

Meglepetés, fordulat, váratlan dolog vagy veszély:

Hogyan telt el az idő, mi mennyire gyorsan történt?

Visszaút, hazafelé:

Mire emlékszel vissza legszívesebben?

A hely, ahol élek

1. Gyűjtsétek össze megyétek leghíresebb szülötteinek neveit!

2. Nézzetek utána, hogy kiről neveztek el lakóhelyeteken:

színházat: _____

főutcat, sétálóutcat: _____

teret! _____

a) Nézzetek utána, miről voltak híresek ezek az emberek!

b) Mit gondoltok, a mai hírességek közül kiktől fognak elnevezni közterületeket száz év múlva?

3. Ismertek olyan felnőtteket vagy gyerekeket, akik nem találnak szépséget vagy felfedeznivalót a lakóhelyükön?

a) Beszéljétek meg, mi lehet ennek az oka!

b) Adjatok tanácsot annak a gyereknek, aki azt hiszi, nincs felfedeznivaló a környékükön!

c) *Legkedvesebb fám* címmel készítsétek öt-hat soros leírást a füzetetekbe arról a fáról, amelyről a legtöbbet tudtok, vagy amelyikhez legtöbb emléketek fűződik!

Projektfeladatok

1. A magyar tárgyi kulturális örökség és az UNESCO által védett értékek listáját olvashatjátok itt:

- Budapest – a Duna-partok, a budai Várnegyed és az Andrassy út;
- Hollókő ófalú és környezete;
- Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai;
- Az ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete;
- Hortobágyi Nemzeti Park – a Puszta (kultúrtáj);
- Pécs (Sopiana) ókeresztény temetője;
- Fertő tó vidéke (kultúrtáj);
- Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék (kultúrtáj).

- 1) Melyik van közülük legközelebb a lakóhelyetekhez?
- 2) Mit tudatok eddig róla?
- 3) Készítsetek közösen egy munkatervet arról, hol és miképpen fogtok anyagot gyűjteni, hogy minél többet megtudhassatok róla!
- 4) Az anyaggyűjtés forrásai közül melyeket fogjátok választani: saját tapasztalat; megfigyeléseink; emlékezetünk, visszaemlékezés; képzeletünk; mások tapasztalatai, ismeretei; nyomtatott források: könyvek, lexikonok, folyóiratok; mások szóbeli beszámolóit, elbeszélése; elektronikus forrás: televízió, rádió, internet, film, videofelvétel?
- 5) Beszéljétek meg, ki melyik feladatot vállalja, és tűzzétek ki a határidőket!
- 6) A felkészülés után adjátok elő röviden, amit megtudtatok!
- 7) Ha lehetséges, szervezzetek kirándulást, és a helyszínen szerezzetek élményeket, benyomásokat!

2. Készítsetek interjút! Kérdezzétek meg a nagyszüleiteket arról, milyen volt az a település, ahol gyerekkorukban éltek! Készüljétek fel alaposan a beszélgetésre, fogalmazzatok meg, és írjátok le legalább öt-nyolc kérdést előre!

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____

3. Foglaljátok össze röviden, miben különbözött leginkább nagyszüleitek gyerekkori lakóhelye a ti mostani településetektől!

Szabó Zoltán: Szerelmes földrajz (részlet)

„Mi a különbség határon belüli és határon kívüli táj közt? Feleletért megint egy verseskötethez fordulok, Petőfiéhez. Van egy verse – annak példája, hogy a legtöbbet a legegyszerűbb szavakkal lehet elmondani: A négyökrös szekér. (...) Ugyanaz van a versben, aminek a hiányát az érzi, akit elfog a honvágy. Az eget, a földet, a tájat, a beszélgetést, az éneket, a meghitt pillanatot, az anyanyelvet, mely körülveszi az embert, mint a levegő, az emberi kapcsolatoknak azt az egyszerű és mesterkélt, feszélyezettség nélküli varázsát, mely csak honfitársak között lehetséges, csak esti órában, csak városon kívül vagy folyóparton; mindezt érzékelteti ez a vers anélkül, hogy beszélne róla. (...) Ahogy sorain ringatózom, az az érzésem, hogy külföldi táj és hazai táj között az a különbség, hogy az előbbit előbb találja szépnek az ember, és azután szereti meg. Az utóbbit előbb szereti az ember, és azután találja szépnek. Ugyanez a különbség nő és anya között.”

Petőfi Sándor: A négyökrös szekér

Nem Pesten történt, amit hallotok.
Ott ily regényes dolgok nem történnek.
A társaságnak úri tagjai
Szekérre ültek és azon menének.
Szekéren mentek, de ökörszekéren.
Két pár ökör tevé a fogatot.
Az országúton végig a szekérrel
A négy ökör lassacskán ballagott.

Világos éj volt. A hold fenn vala;
Halványan járt a megszakadt felhőkben,
Miként a bús hölgy, aki férjinek
Sírhaltát keresi a temetőben.
Kalmár szellő járt a szomszéd mezőkön,
S vett a füvektől édes illatot.
Az országúton végig a szekérrel
A négy ökör lassacskán ballagott.

A társaságban én is ott valék,
S valék szomszédja épen Erzsikének,
A társaságnak többi tagjai
Beszélgetének s énekelgetének.
Én ábrándoztam s szóltam Erzsikéhez:
„Ne válasszunk magunknak csillagot?”
Az országúton végig a szekérrel
A négy ökör lassacskán ballagott.

„Ne válasszunk magunknak csillagot?”
Szólék én ábrándozva Erzsikéhez,
„A csillag vissza fog vezetni majd
A mult időknek boldog emlékéhez,
Ha elszakaszt a sors egymástul minket.”
S választottunk magunknak csillagot.
Az országúton végig a szekérrel
A négy ökör lassacskán ballagott.

(Borjád, 1845)

Projektfeladatok

Szükséges eszközök csoportonként: színes papírlapok, olló, ragasztó, csomagolópapír.

1. Tanároktól segítségével ismerkedjétek meg az interaktív szófelhőkészítő programmal! Ennek mintájára, de kézzel, állítsatok elő közösen „felhőpárnát, szófelhőt”, előbb Petőfi Sándor *A négyökrös szekér* című verséből, majd a Szabó Zoltántól idézett szövegből!
2. Hasonlítsátok össze az elkészített szófelhőket!
3. Tegyétek ki olyan helyre képeiteket, ahol diáktársaitok is láthatják őket!

A tékozló fiú története

1. A tékozló fiú története a képzőművészeket is megihlette. Nézd meg a festményeket, majd töltsd ki a táblázatot!

› Rembrandt van Rinj:
A tékozló fiú hazatérése
(1663)

› Guercino (G. F. Barbieri):
A tékozló fiú hazatérése
(1654–1655)

› James Tissot: A tékozló fiú hazatérése (1862)

A festmény címe	Mi fejezi ki az atya megbocsátását?	Mi fejezi ki a fiú bűnbánatát?	Mi fejezi ki a báty haragját?
Rembrandt van Rinj: A tékozló fiú hazatérése			
Guercino (G. F. Barbieri): A tékozló fiú hazatérése			
James Tissot: A tékozló fiú hazatérése			

2. Melyik szereplő érezheti? Nem mindegyik érzelmet lehet beírni, és van, amelyik több helyre is alkalmas lehet!

irgalom, szeretet, bánat, düh, harag, féltékenység, hála, szomorúság, megbocsátás, értetlenség, félelem, megkönnyebbülés

A fiú

Az apa

A báty

Válaszd ki az egyik szereplőt, és írd le a fentebbi érzelmeket figyelembe véve, milyen gondolatok járhatnak a fejében a mű végén! Dolgozz a füzetedbe!

Daidalosz és Ikarosz története

1. Foglald össze röviden Daidalosz és Ikarosz történetét a rajz segítségével!

2. Daidalosz és Ikarosz története a gyermeki engedelmesség és a kíváncsiság kérdéseit egyszerre veti fel.

a) Gyűjtsetek érveket egy vitához, majd beszéljétek meg!

b) Miért nem mondott többet a veszélyekről az apa, és miért nem érezte a veszélyt a fia?

3. Figyeljétek meg, milyen érzés, milyen felelősség lehet apának lenni! Húzzátok alá azokat a szavakat, jeleket, amelyek az apa önkritikáját jelzik!

Keservesen sokat tudhatott meg a fiam, amikor ott téblábolt körülöttem, míg én fejszével, késsel, ollóval, szögekkel és kalapáccsal hajót eszkábáltam csodálatára, a vízretevés pillanatában azonban az árboc félredöntötte művemet, pedig zászlót is ígértem csúcsára.

Hogyan gondolkodhat rólam, hallgatva bizonytalan válaszaimat, következetlen kérdéseimet? Nem is tudom, miért szidom, ha leszáll a mozgó körhintáról, végigcsúszik a porban, hiszen csak teszi, amit én.

Olykor úgy indulunk: elvezet olyan városba, ahol az ablakok számából és méretéből következtetni lehet a lakókra. Éjszakánként lélegzését hallgatom, megérintem: bizonyosságul létemre. Néha tőle várom, hogy fölkapjon és cipeljen.

(Villányi László: Az apa)

Tudtad-e, hogy a sokoldalú művész, Leonardo da Vinci technikai találmányai között van egy repülőszerkezet is, amelyet a madarak repülésének matematikai törvényei szerint alkotott meg?

4.

Lev Tolsztoj: *Az apa és a fiai*

Az apa meghagyta fiainak, hogy egyetértésben éljenek; de a fiúk nem fogadták meg a szavát. Ekkor az apa hozatott velük egy vesszőnyalábot, és azt mondta:

– Törjétek el!

Bármennyit is vesződtek vele, nem tudták eltörni. Az apa most kioldozta a vesszőnyalábot, és megparancsolta fiainak, hogy egyenként törjék el a vesszőket.

A fiúk külön-külön könnyűszerrel elbántak a vesszőkkel. Az apa ekkor azt mondta:

– Látjátok hát, ha egyetértésben éltek, senki sem győzedelmeskedhet rajtatok. De ha civakodni fogtok és széthúztok, akárki könnyen elbánik veletek.

Írj le egy olyan esetet, amikor jó lett volna ezt a tanítást észben tartanod!

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Tudtad, hogy Lev (Leó) Tolsztoj, a világhírű orosz regényíró a birtokán iskolát hozott létre a parasztyereknek, és maga írta a tankönyveket?

5. Olvasd el a családról szóló hindu tanmesét!

Hindu tanmese a családról

Van két testvér. Mindkettő friss, életerős, bátor harcos. Az egyik testvér fogadást ajánl a másiknak:

– Tartsunk versenyt, melyikünk tudja hamarabb háromszor körülrepülni a világot!

A másik elfogadta, mire a kihívó testvér felpattant csodálatos pávájára, és repült, repült, repült.

Nagyon hamar végzett a világ háromszori körbeperepülésével. Amikor visszatért, testvére már várta.

– Hát te? Hogyhogy már itt vagy? Háromszor körüljártad a világot? De hát hogyan csináltad?

A testvére így válaszolt:

– Egymás mellé állítottam apánkat, anyánkat, testvéreinket, és háromszor megkerültem őket...

Hiszen ők az én *világom*!

a) Rajzold le, kiből áll a te világod, és hol helyezkedsz el benne!

b) Te inkább melyik testvér vagy?

c) Fogalmazd meg, mit üzen neked a hindu tanmese!

Tudtad, hogy a hinduizmus India egyik ősi vallási rendszere, a világ harmadik legnagyobb vallása? Brahmanizmusnak is nevezik.

„Mi ő nekünk?”

1. Húzd alá, milyen költői eszköz vagy alakzat található az idézett részletben! Magyarázd is meg a választásodat!

a) „ha ő úgy nem bizik
Az emberekben: jégre nem viszik”

ellentét

fokozás

párhuzam

Indoklás: _____

b) „Szorgalmas élte veritékinek
Gyümölcseit most más emészti meg”

hasonlat

metafora

megszemélyesítés

Indoklás: _____

2. Melyik verssorok vonatkoznak az alábbi szövegre? Idézd őket!

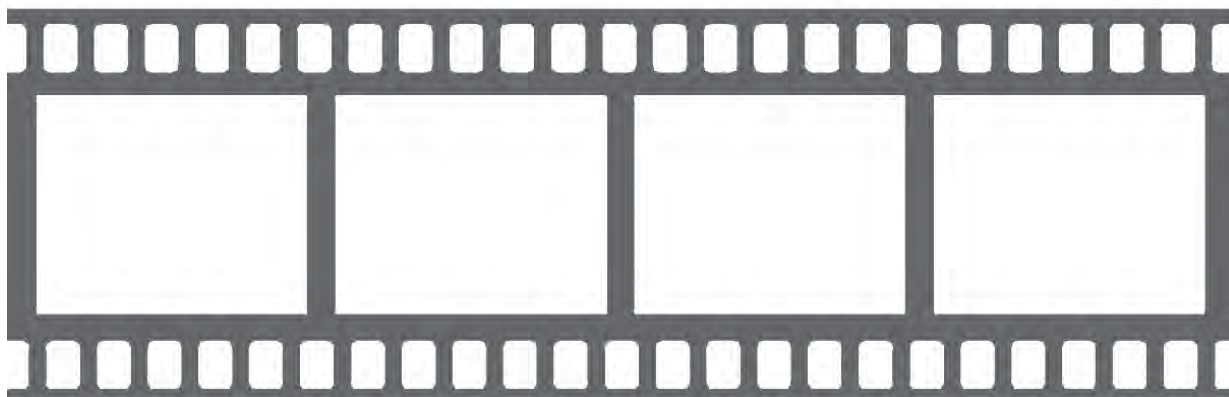
Petrovics István az 1830-as évek végén tönkrement: árvízkára mellett egy volt üzlettársa becsapta őt, valamint kölcsönadott egy rokonának is, aki nem tudott törleszteni, így őt is magával rántotta.

3. Jellemezd a vers alapján a költő édesapját és édesanyját! Írj minél több tulajdonságot a képek mellé!

„Körül az apróság, vidám mese mellett”

1. Ha filmet készítenének a *Családi kör* című vers alapján, mi szerepelne a kezdő képeken? Készítsétek forgatókönyvet, írjátok be a kulcsszavakat a filmszalagba!

2. Mutasd be részletesen, mit csinált éppen ez a család, amikor a fénykép készült! Leírásodban minden apróságra és minden szereplőre gondolj!

3. Arany János verse 1851-ben született, a műfaja életkép: jelenet egy parasztcsalád esti együttlétéről. Keressétek ki a versből azokat a részeket, amelyek békességet és nyugalmat árasztanak!

	Hangok	Látvány	Megszemélyesítés	Hasonlat
Állatok				
Természet				

4. Arany János *Itthon* (1852) című versének két versszakát olvashatjátok:

*Mint a madár a fészkére,
Szomju vándor hűvös érre,
Mint a gyermek anyáolbe:
Vágyom én e nyájas körbe.*

*Szívem ifjul, gyermekké lesz:
Kis örömet nagynak érez,
Körülem is ártatlan kedv
Játszi pillangója repked.*

a) Húzzátok alá a hasonlatokat a részletben, és rajzoljátok a vers mellé a hasonlatokban felidézett képeket!

b) Mi lehet az ember legboldogabb állapota otthon Arany János szerint?

c) Miért kell vigyázni az ártatlan kedvre szerinted, ha az egy játszi pillangó?

5. Készíts illusztrációt a *Családi kör* című vers számodra legemlékezetesebb, legszebb részletéhez!

„mindenre tud mondani valami okosat”

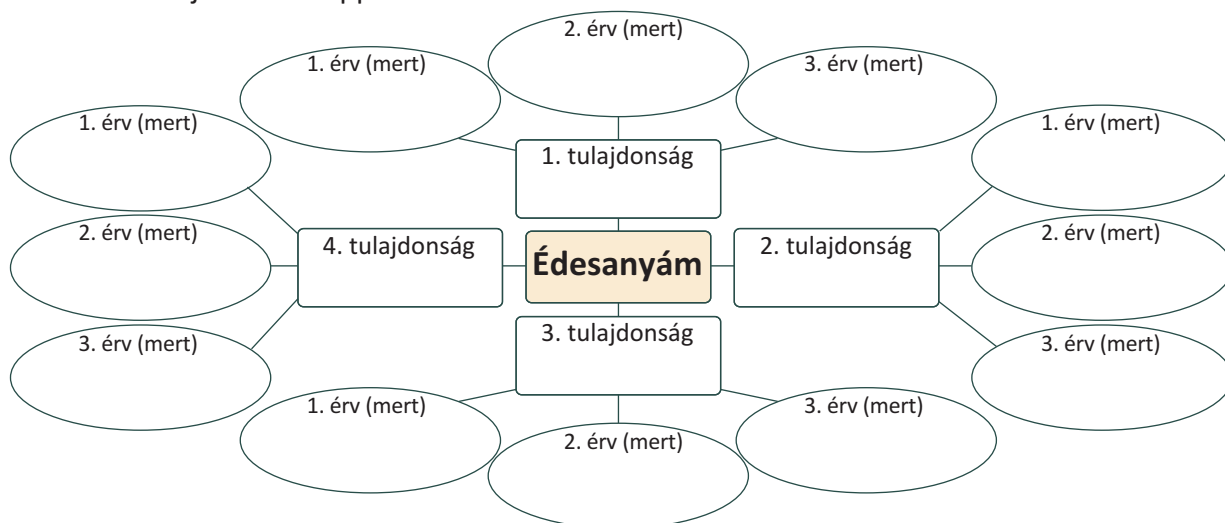
Anyuban azt nem bírom,
 hogy mindenre tud mondani
 valami okosat.
 Ha azt mondom,
 hogy minden olyan unalmas,
 hogy semmi kedvem suliba menni,
 hogy utálok Kerstint,
 hogy szorít az új trikóm,
 ő már mondja is,
 hogy majd megjön a kedvem,
 hogy tegnap még szerettem Kerstint,
 és hogy vegyél fel másik trikót!
 Az ember még csak nem is unatkozhat
 nyugodtan.

(Fordította: Tótfalusi István)

1. Jellemezd a vers főhősének anyukáját! Mi a legbosszantóbb benne, és mi a legrokonszenve-
 sebb vonása?

2. Te hogyan szólítod leggyakrabban édesanyádát? _____

3. Mutasd be őt jellemtérképpel!

Mi az, amit a legjobban szeretsz benne (akárki akármit mondjon is)?

_____ -ban azt szeretem legjobban, hogy _____

„Magányosabb vagyok, mint egy hős”

1. A költemény néhány szóban írja le azt, amit egy egész mondattal is nehéz kifejezni. Hogyan mondanád el egyszerű hétköznapi nyelven Kiss Ottó következő sorait?

„Magányosabb vagyok, mint egy hős”

„a távolság is lehet szkafterből?”

2. Kiss Ottó verse sajátos gyermeki gondolkodást követ: amit egy felnőtt egyszerűen csak a nap tükörképének látna a víz színén, azt a gyerek az általa jól ismert képekkel mondja el.

„A vízben csak a Nap fürdött,
és olyan volt,
mint a műanyag narancs
Márió üvegszekrényében.”

Próbáld ki te is! Mit ábrázol a kép? Hogyan mondaná el egy gyerek, és hogyan egy felnőtt?

► Chema Madoz fotója

3. Olvasd el Kiss Ottó egy másik versét!

Kiss Ottó: *Ha valaki csuklik*

*Ha valaki csuklik,
Az azt jelenti,
Hogy emlegetik.
Ezt egy néni mondta
A buszmegállóban.*

*Anya meg azt mondta,
Hogy biztosan
Apa emleget minket,
Azért csuklottam.*

*És amikor mindnyájan,
A néni,
Anya
Meg én is
Emlegetni kezdtük
Az autóbust,
Azonnal meg is érkezett.

Egy nagy, kék, csuklós.*

a) Mi a vers humorának az alapja? Miből adódik a kisgyerek sajátos félreértése?

b) Találsz hasonló 'félreértést' a *Csillagszedő Márió* című versben? Melyik az?

c) Veled is megtörtént hasonló kisgyerekkorodban? Ha igen, meséld el röviden a történetet!

„Jó játék a verseskötet”

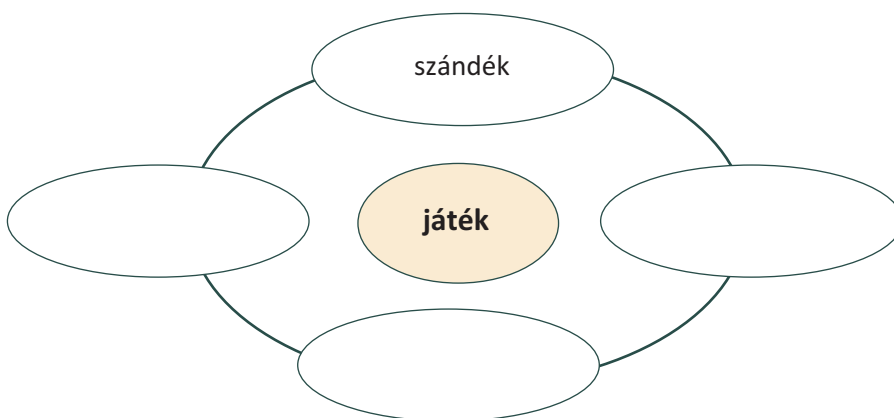
1. a) Egy kisgyermek először a *baba*, *mama*, *papa* típusú szavakat kezdi el mondogatni. Ezeket gyermeknyelvi szavaknak hívjuk. Gyűjts még hasonlókat!

b) Ismered-e ezeket a szavakat idegen nyelven? Gyűjts néhányat!

c) Mit gondolsz, miért ezeket a szavakat mondják ki először a gyerekek?

d) A versben vannak-e gyermeknyelvi szavak? Mit gondolsz, valóban egy kisgyermek mondókáját kívánja utánozni a vers? Miért?

2. Keress rímeket a középben található szóra!

3. Hogyan mondanád másképp? Hogyan hívjátok ti, és hogyan nevezik a szüleitek? A legalsó nyílra keress olyan szót, amelyet teljesen másként használnának a kisgyerekek, ti és a szüleitek korosztálya!

mobilteló

átnyálaztam

„Alszik alatta a rét meg az erdő”

1. a) Gyűjts olyan szópárokat a versből, amelyek csak egyetlen hangban különböznek!

roppan/koppan	/
/	/
/	/

- b) Mit gondolsz, miért használ ilyen szópárokat a vers? Miért lehet alkalmas ez a hóhullás érzékeltetésére?

- c) Alkoss önállóan hasonló szópárokat a természeti jelenségekre! Ha verset írnál, hogyan érzékeltetnéd a tulajdonságaikat?

jégeső esik	száraz falevelek hullanak
--	--

2. Párosítsd össze a „szétszakadt” közmondásokat!

Egy fecske		kis helyen is elfér.
	hamar kész.	
disznót győz.	nem csinál nyarat.	Sok lúd
Sok jó ember		Sok kéz

Munka és szórakozás

1. Tom Sawyer nagy kópé. Felnőttek cselekedeteivel próbál nagyfiú lenni. Ismertesd tömören zseniális ötletét a kerítésfestés átadására és eladására!

2. Rajzolj le három jellegzetes „gyerekkincset” azok közül, amelyeket a munka átengedéséért kap cserébe!

A large, empty rectangular box with rounded corners, intended for a student to draw three items they would trade for the freedom to stop working.

3. Beszéljétek meg párban, mi árulja el, hogy Tom esze a felnőttekéén is túljár, és mi árulja el, hogy igazi gyerek! Írjátok be a táblázatba, amiben megegyeztetek!

Felnőltre vall	Gyerekre vall

4. Négyfős csoportokban beszéljétek meg, mi a véleményetek Tomról!

Módszer: asztalterítő-módszer

„Foglaljatok helyet négyfős csoportokban az »asztalterítővel megterített« asztalok, a papírlapok körül.

Mindenkinek van egy saját mezője, és mindenkinek más színű filctolla. Középen található a csoport közös mezője. Ezúttal azt írjuk középre: a munka.

A saját területén mindenki felírja ehhez a központi kérdéshez/problémához kapcsolódó véleményét/ötleteit. Két-három perc után fordítsatok a terítőn, olvassátok el, amit a mellettetek ülő társatok írt, és írásban fűzzetek hozzá megjegyzést! Közben tilos beszélgetni.

Addig forgassátok a terítőt, míg mindenki elolvasta, és észrevételezte az asztalnál ülő összes társa ötletét, véleményét, és (a többiek megjegyzéseivel ellátva) visszakapta a sajátját!

Ekkor már szabad beszélgetni: a feladat az, hogy megegyeztetek, mi kerüljön közös összefoglalásként a közös területre. Amiben megállapodtok, középre feljegyzitek, és mindannyian aláírjátok. A csoport egy képviselője beszámol a közös eredményről.”

(Forrás: Szklenár Judit [szerk.]: *SzakMA Módszertár*. Nemzeti Szakképzési Intézet, 2006)

5. Vitassátok meg közösen, lehetséges-e a munkát szórakozásnak, hobbinak tekinteni, és úgy végezni! Foglaljátok össze, és írájátok le a véleményeteket!

Ismertek-e erre példát, és mi a haszna az ilyen hozzáállásnak?

6. Mit jelent szerinted a következő szólás: „Amilyen az ember, olyan a munkája”? Írj két-három mondatot arról, legtöbbször hogyan végzed el a munkádat! Elégedett vagy, amikor befejezel egy munkát?

Tudtad, hogy Mark Twain a *Tom Sawyer kalandjai* folytatásaként megírta a *Huckleberry Finn kalandjait* is? Ez volt az első olyan könyv a világon, amelynek a kéziratát az író írógéppel készítette.

1. Olvasd újra, ismételd át Arany János *Családi kör* című versét!

a) Gyűjts ki a műből azokat a részleteket, amelyek a szereplőket jellemzik!

Szereplők	Versrészletek
Az édesanya	
Az édesapa	
A nagylány	
A nagyobb fiú	
A kisebb gyerekek	
A koldus	

b) Honnan, mely részletekből sejthetjük, hogy melyik történelmi korszakban élhetett ez a család?

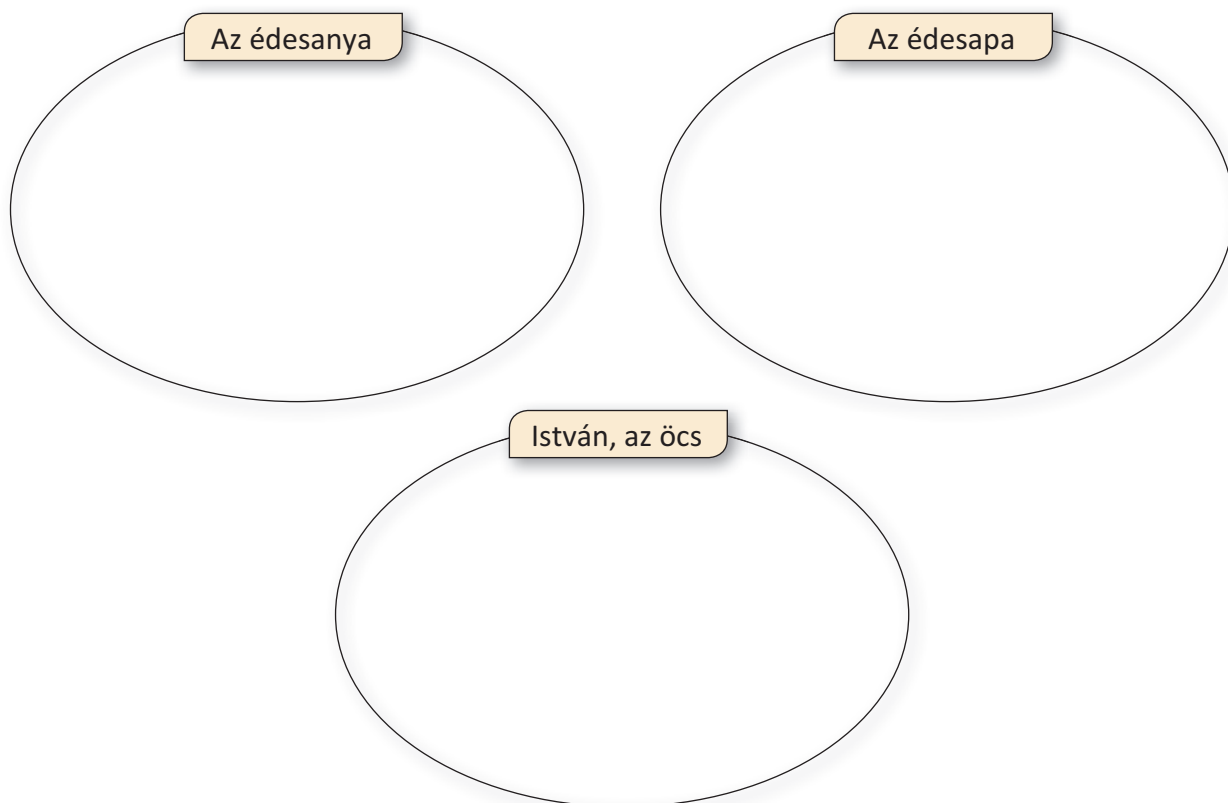
c) Milyen költői eszköz zárja a verset: „S átveszi egy tücsök csendes birodalmát”?

d) Képzeljétek el, milyen fény- és hanghatások lennének azon a videofelvételen, amelyet az utolsó versszakhoz készítenétek! Keressetek olyan dalt, amellyel érzékeltetni tudjátok az elcsendesedést!

2. Képzeljétek el, hogyan élne a *Családi kör*ben szereplő család napjainkban! Játsszátok el egy mai „Családi kör” jeleneteit három-öt fős csoportokban!

- Beszéljétek meg a rövid jelenetek lényegét, majd osszátok ki a szerepeket!
- Egyeztetek meg a lényegre törő párbeszédekben, a beszédmódban!
- Az előadás során jelezzétek ötletesen a hangokat, tárgyakat, külső körülményeket!
- Játsszátok el, mi történne, ha bekopogtatna egy koldus!
- Mutassátok be a jeleneteket!
- Értékeljétek! Beszéljétek meg, melyik jelenetnek mi volt a legfőbb erőssége!

3. Hogyan mutatja be Petőfi Sándor szüleit és testvérét az *István* öcsémhez című versben? Gyűjtsd össze és írd be a megfelelő helyre a jellemző szavakat, kifejezéseket!

a) Mi okozta az édesapa nagy baját a vers szerint?

b) Hol van az édesanya helye Petőfi szívében?

c) Mi utal arra, hogy a költő számít az öccsére? Lehet-e ezt baráti szövetségnek tartani? Miben számít István öccse segítségére?

4. Válaszd ki az egyik címet, és írd róla nyolc-tíz mondatos fogalmazást! Ne feledkezz meg az indoklásról!

Előfordulhat, hogy az ember legjobb barátja a testvére

Nagyon ritka eset, hogy az ember legjobb barátja a testvére

5. Petőfi és Arany barátságának bizonyítéka, hogy 1849 januárjától májusáig Szendrey Júlia cse-csemő fiával Aranyéknál tartózkodott Nagyszalontán.

Képzeld el, hogy rendelkezésükre állt a mai technika, és Arany János naponta írhatott volna Petőfinek a gyermek és a feleség hogylétéről!

Írj rövid beszámolókat, és add meg Petőfi rövid válaszait három üzenetváltásban!

Arany János üzenetei	Petőfi Sándor üzenetei

6. Milyen vigasztalás van Csillagszedő Márió mamájának mondott szavaiban?

„Anyá, ne sírj már!
Hiszen az igazgyöngyök
is láncra vannak fűzve.”

a) A költői nyelvben minek felelnek meg az igazgyöngyök?

b) Mire utal, hogy „láncra vannak fűzve”?

c) Fejezd be a mondatokat!

Anyuval azért jó, mert...

Apuval azért jó, mert...

7. Mire utal a csillag Arany János és Kiss Ottó versében?

Arany János: *Családi kör*

*„Aztán elvegyűl a gyermektársaságba,
Mint csillagok közé nyájas hold világa”*

Kiss Ottó: *Csillagszedő Mária*

*„Amikor sok csillag van az égen,
kiosonok az udvarra, hintára ülök,
és elképzelem, amint suhanok a fekete
űrben.”*

Fogalmazd meg, te mit mondanál Máriónak a csillagok nevében, ha a barátod lenne!

8. Melyik a leggyakoribb alakzat, hatást keltő nyelvi elem Varró Dániel *Hat jó játék kisbabáknak* című versében?

Írjatok verset *Hat jó játék ötödikeseknek* címen a ti korosztályotokról! Ügyeljete rá, ne kerüljenek a szövegbe versbe nem illő szavak, és használjátok az eddig megismert költői eszközöket!

Kutass a könyvtárban és az interneten!

1. Mit gondolsz, a regény melyik jelenete látható az alábbi képen? Nézz utána, hol található a szoborcsoport!

2. Mutasd be néhány szóban a Pál utcai fiúk iskoláját!

Hová jártak a vörösingések? _____

3. Mi a különbség a reáliskola és a gimnázium között?

4. Nézzetek utána a könyvtárban vagy az interneten, milyen nevezetes hősről kapta nevét Hektor, Janó kutyája!

5. Ki volt Bonaparte Napóleon, aki egyszer, egy fontos pillanatban eszébe jutott Bokának?

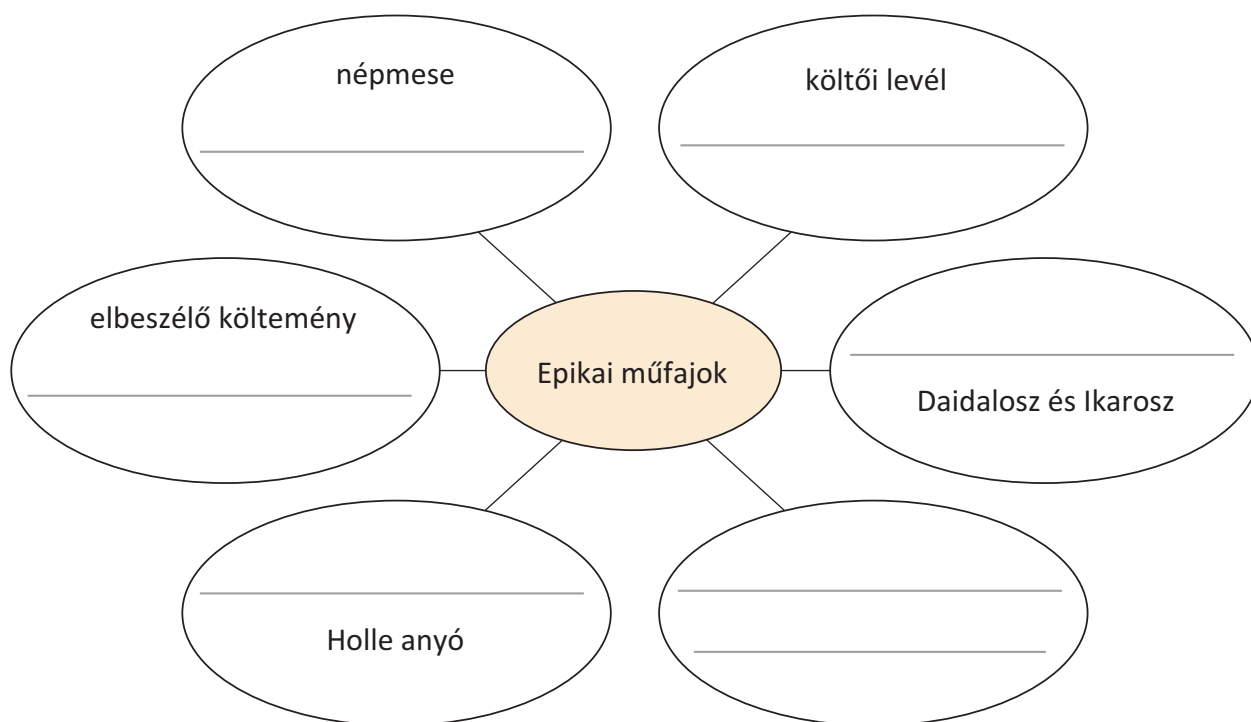
6. Ki volt Garibaldi? _____

Miért gondolják a fiúk, hogy Áts Feri garibaldis megjelenésű?

7. Ki volt Hunyadi János és Tomori Pál? Miért fordul elő a nevük a regényben?

„Valóságos rablás”

1. Egészítsétek ki az ábrát a tanult elbeszélő, az epika műnemébe tartozó műfajokkal! Írjatok mindegyikhez egy-egy műcímet is!

2. Rajzoljátok le négy mozzanatban a tankönyvben olvasott jelenetet! A képregény kockáin jele-
nítsetek meg a legfontosabb eseményeket és a szereplők megszólalásait is!

3. Miért humoros a következő mondat?

„Boka becsukta a kicsiny, piros bőrrel bevont zsebtintatartóját, melynek igen ügyes szerkezete volt, úgyhogy sose folyt ki belőle a tinta, csak akkor, ha zsebre vágta az ember.”

4. Hogyan üzennétek meg az einstandot SMS-ben...

a) Nemecsek nevében Bokának?

b) az egyik Pásztor nevében egy másik vörösingesnek?

5. A „valóságos rablás” szókapcsolatot kétféleképpen is lehet érteni, attól függően, hogy melyik szót hangsúlyozzuk jobban. Magyarázd meg mindkét értelmezést a saját szavaiddal!

6. „Beszélő névnek” hívjuk, amikor egy szereplő jellegzetes tulajdonsága tükröződik a nevében (például Zsugori uram).

Szerinted „beszélő név” a Pásztor? Elárul valamit a viselője jelleméről, vagy inkább épp ellenkezőleg? Szerinted miért ezt a nevet adta nekik a szerző?

7. Fogalmazd meg, te mit tettél volna Nemecsek és társai helyében a Pásztorokkal szemben!

A PÁL UTCAI FIÚK » Olvasmány a félelelmről és a bátorságról

„Haza szeretnék menni”

1. Milyen gondolatok járhatnak a szereplők fejében, miközben a részlet elején négykézláb másznak a fűben? Írd meg E/1.-ben a gondolataikat, céljaikat, vágyaikat!

Boka

Csónakos

Nemecsek

2. Milyen eseményekből áll össze az olvasott részlet cselekménye? Rövid vázlatpontokban írd le, majd fogalmazd meg tömören a cselekményt is!

Az olvasott események

A részlet cselekménye

3. Milyen címet adnátok az olvasott részletnek? Miért?

4. Melyik idézet szolgál a feszültség fenntartására, illetve fokozására, és melyik az oldására? Az előbbieket jelöld + jellel, utóbbiakat pedig – jellel!

„Sőt őszintén megvallva, egy kis félelem is szorult beléjük. Nagy merészség kellett hozzá: a vörösingesek jól fölszerelt várába, egy kis tó közepén álló szigetre bejutni akarni, mikor az egyetlen fahídon, mely a szigetre vezet, őrök állanak.”

„A titokzatos valaki pedig egyre csörtetett, de most már úgy hallatszott, mintha irányt változtatott volna, s nem feléjük jönne.”

„– Ez itt a várrom – magyarázta Boka. – Itt vigyáznunk kell, mert hallottam, hogy a vörösingesek ide is ki szoktak rándulni.”

„– Jaj! – kiáltott Nemecek. A másik kettő ijedten hagyta abba a mászást. – Mi az?”

„Ki se vette ujját a szájából, úgy felelt:
– Csalánba léptem – a kezemmel!
– Szopd, csak szopd, papuskám – mondta Csónakos.”

„– Hát ha már építették, miért nem építettek új várat? Száz év múlva magától rom lett volna belőle...”

„– Észrevettek – dadogta Nemecek. Most mind a ketten Bokára néztek, várva intézkedését.
– Be a romba! – adta ki a parancsot Boka. Mind a hárman hanyatt-homlok buk-dácsoltak lefelé a dombon.”

„– Ejnye, de jó kedved van! – szólt rá Boka. – Bezzeg ha majd szemedbe néznek a Pásztorok, elmegy a kedved a tréfától!”

„...ez a titokzatos valaki, akiről egyelőre azt se lehetett tudni, hogy állat-e vagy ember, egyenesen feléjük jött.”

5. Egészítsd ki az állítást az előző feladat tapasztalatait is felhasználva!

A szerző elbeszélői módszerére jellemző, hogy a figyelmet a _____ és _____ részletek váltogatásával tartja fenn.

6. Fogalmazd meg a saját szavaiddal, mi a humor forrása az alábbi részletben!

„– Micsoda vár ez? A történelemben nem tanultuk, hogy a Fűvészkertben vár lett volna...
– Ez csak rom. Ezt már romnak építették. Nemecek nevetni kezdett.
– Hát ha már építették, miért nem építettek új várat? Száz év múlva magától rom lett volna belőle...”

„Jóvá akarom tenni a hibámat”

1. Melyik megszólalásra mi következik?

Geréb

Boka
„Te ide mint jó barát nem jöhettél.”

► Jelenet A Pál utcai fiúk című filmből (1969, Rendezte: Fábri Zoltán, szereplők: John Moulder-Brown, William Burleigh)

Geréb

Boka
„A zászlót – mondta Boka – majd visszavesszük a vörösingesektől mi magunk. És ha nem tudjuk visszavenni, akkor már úgylis hiába minden...”

Geréb
„Bocsássatok meg nekem!”

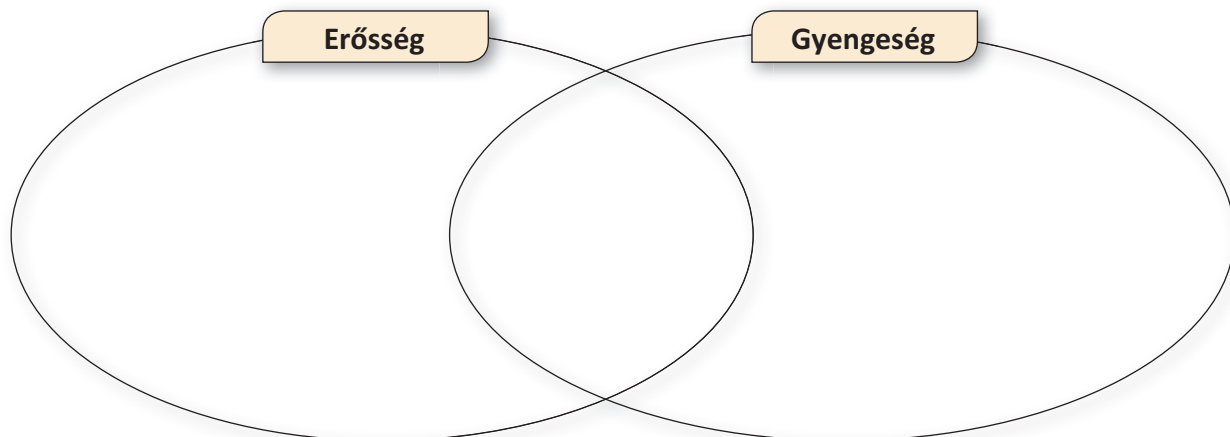
Boka

Geréb
„...szavamat adom nektek, hogy nem azért jöttem ide, mert a vörösingesek meggyűlöltek. Más oka volt ennek.”

Boka

2. Nemecsek azt feleli Geréb apjának, hogy a fia nem áruló. Mi ebben a válaszban a gyengeség, és mi az erősség?

3. Egyetértesz-e Boka döntésével, ahogyan lezárja Geréb ügyét? (Húzd alá a választ!)

„– Tinektek pedig valamennyiőtöknek a legszigorúbban megtiltom, hogy Gerébbel az ő hibájáról beszéljete. Ő jóvá akarja tenni a bűnét, mi pedig megbocsátunk neki. Senki egy szóval ne bántsa, hibáját a szemére ne vesse. És őneki is megtiltom, hogy erről beszéljen, mert ez most be van fejezve.”

Igen/Nem, mert

4. Melyik, idén olvasott műben kapott központi szerepet a megbocsátás? Idézzétek fel röviden a történetét!

Geréb ügyének lezárása hasonlít-e a felidézett történetre? Indokoljátok meg a választotokat!

5. Vitassátok meg, miért nehéz egy árulónak visszatérnie a közösségébe, és miért érdemes mégis!

6. Az alábbi párbeszéd részletben a visszatérésről van szó. Igazságos-e, amit Boka válaszolt Gerébnek?

„– Csak azt akarom mondani – válaszolta kissé zavartan a vártüzér –, hogy örültem, amiért azt mondtad: »Derék fiú vagy, Geréb«, de nagyon fájt, hogy így mondtad: »Mégis derék fiú vagy, Geréb.«

Boka mosolygott.

– Erről nem tehetek. Ennek te vagy az oka. De most ne érzékenykedjél. Hátra arc, indulj! Eredj a helyedre.”

Szerintem

7. Egészítsd ki a szöveget a megfelelő fogalmakkal!

A regény cselekménye jelentést hordoz, _____ van számunkra, ha az író jól szerkesztette meg. Ha a történet zavaros, nem válik világossá, mi is történik. Az olvasó így nem tudja megérteni, mi valójában a mű üzenete. Az írónak át kell gondolnia, hol, mikor és mennyi ideig játszódik a története. Ezek határozzák meg a regény _____ és _____ viszonyait. De a regény szerkezete, szerkesztettsége ennél többet is jelent. A szerkezet kérdései közé soroljuk például a _____ekre osztást. Milyen részekre, kisebb és nagyobb egységekre tagolja a művét az író. A szerkezet kérdéseihez tartozik az is, hogy hogyan alakul a feszültség. Ha az író hatásos jellé akarja tenni a művét, úgy kell adagolnia az eseményeket, hogy egyre _____ a feszültség a történet során.

„Neked köszönhetjük”

1. Töltsd ki a táblázatot aszerint, hogy az év elején olvasott művekben milyen jellegű konfliktusokkal találkozhattatok: szóbeli, fizikai vagy mindkettő előfordult bennük? Tegyé! X-et a megfelelő helyekre!

A mű címe	Szóbeli konfliktus	Fizikai konfliktus
<i>A csillagszemű juhász</i>		
<i>Holle anyó</i>		
<i>A róka és a gólya</i>		
<i>Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi</i>		
<i>Burláj vitéz</i>		
<i>Az elégedetlen lovacska</i>		
<i>Trapiti, avagy a nagy tökfőzelékháború</i>		
<i>János vitéz</i>		

2. A győztes csata végén a Pál utcaiak körbeállják Bokát és Nemeceket, egyhangú éljenti kiáltanak, és szalutálnak a tábornok szavaihoz. Boka szavait idézzük:

„– Nem az a fő, hogy miért jöttél ide, hanem az a fő, hogy mikor már itt voltál, mit csináltál. Ezennel kinevezem Nemecek Ernőt kapitánnyá!”

Boka melyik mondata szól Nemeceknek, és melyik a többieknek, a csapatnak?

Első: _____

Második: _____

Olvasd el ismét, és válaszolj: melyik az a mondat a kettő közül, amelyik mindenkihez szól, az olvasóhoz is, mint például egy közmondás?

3. Állítsd időrendi sorrendbe a felsorolt eseményeket! Írd őket egymás alá a füzetedbe aszerint, ahogy követték egymást!

felbomlik a rend

vesztüket érzik

vizet hoznak Nemeceknek

irányt váltanak

bezárják a kaput

fennakadnak Nemeceken

Boka szónokol

szabálytalanná válik a harc

4. Írjátok a padtársaddal rövid tudósítást ahhoz hasonlóan, mintha sportközvetítésként mesélnétek el a csata eseményeit! Döntsétek el, melyikőtök ír a vörösingesek, és melyikőtök a Pál utcai fiúk szurkoló hangvételű tudósítást!

► Jelenet A Pál utcai fiúk című filmből
(1969, Rendezte: Fábri Zoltán)

5. Mi történhetett volna, ha nem jelenik meg Nemecsek, vagy ha nem tudja leteríteni Ács Ferit? Írd meg ennek megfelelően hat-nyolc mondatban a jelenet befejezését!

6. Csoportosítsd a felsorolt érzelmeket aszerint, hogy melyik szereplő érezheti!

harag, büszkeség, becsvágy, elkeseredettség, segítő szándék, öröm, tenni vágyás, derű, agresszió

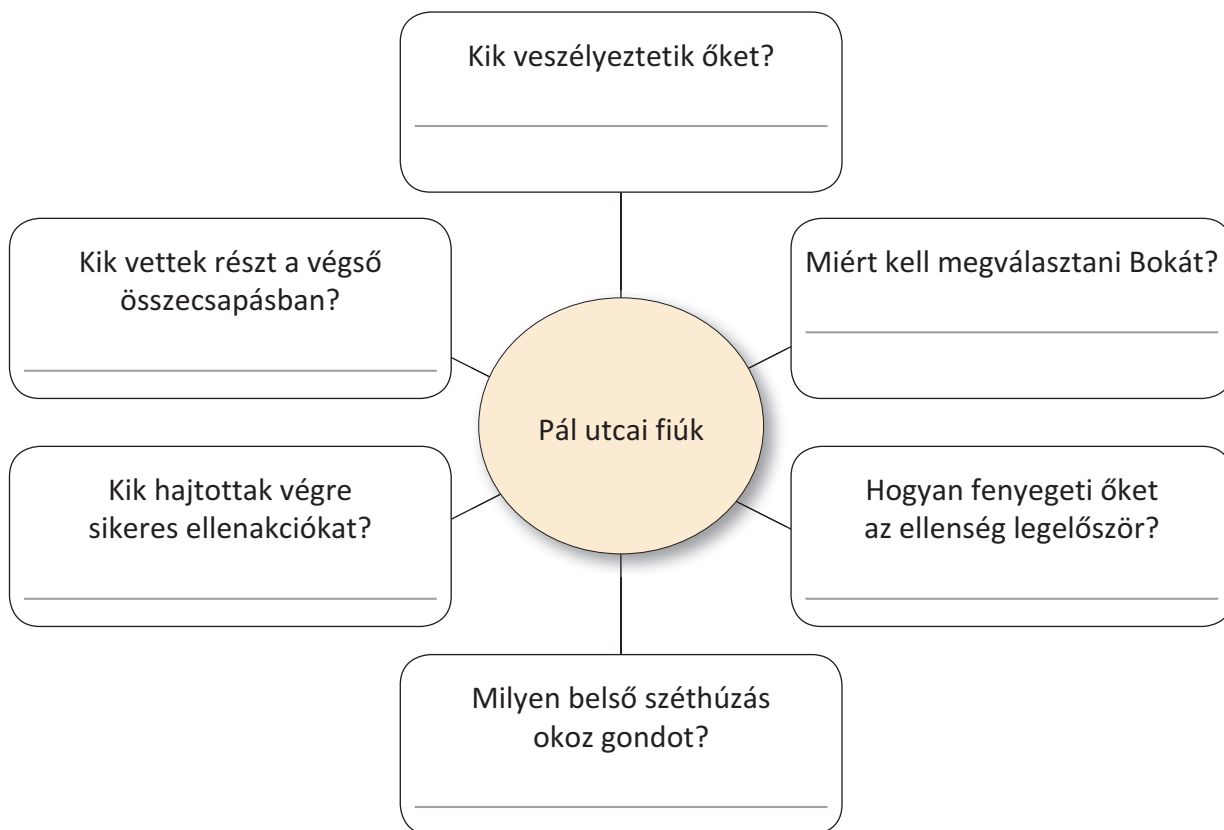
Áts Feri, mielőtt megjelent Nemecsek	Áts Feri, miután elveszítették a csatát	Nemecsek az Áts Ferivel való összecsapás után	Boka a győzelem után

A PÁL UTCAI FIÚK » Összefoglalás

1. Idézzétek fel a regény szereplőinek jellegzetes mondásait, és írjátok be a táblázatba!

Boka	Nemecsek	Csónakos

2. Válaszoljatok a kérdésekre a megfelelő haladási irányban!

3. Fogalmazzátok meg, melyik szereplő számára mi volt a legnehezebb döntés a regényben!

Boka _____

Áts Feri _____

Geréb _____

Nemecsek _____

4. Elevenítsétek föl páros munkában a regény cselekményvázlata alapján az eseményeket!

Kövessétek Nemecsek, Boka és Geréb útját a regényben! Írjátok be oda a nevüket, ahol nagyon fontos a szerepük!

<i>Az iskola</i>	<i>A grund</i>	<i>Füvészkerti kaland 1.</i>	<i>Gittegylet 1.</i>	<i>Füvészkert 2.</i>
<i>A haditerv</i>	<i>Hadüzenet</i>	<i>Csata a grundon</i>	<i>Gittegylet 2.</i>	<i>Gyász és megbánás</i>

5. Dolgozzatok három-négy fős csoportokban!

Lassan haladóknak

Olvassátok el a Boka és Áts Feri találkozásáról szóló részletet a 87. oldalon (2/b), és rajzoljátok le! Mit bizonyít a találkozás „a két vezér” között?

Átlagosan haladóknak

Becsüljétek meg, meddig tarthat a valóságban a füvészkerti tó megkerülése!

Bizonyítsátok be a szöveg alapján, hogy a füvészkerti kaland leírását a gyerekek képzelete vezeti, mert minden nagyobbak tűnik a sötétben és tovább is tart, mint a valóságban!

Gyorsan haladóknak

Gyűjtsétek össze Geréb viselkedésének, tetteinek az indítékait! Érveljetek mellette és ellene! Keressetek példákat Boka és Áts Feri szerepére Geréb döntéseiben!

Áts Feri és csapata	Geréb	Boka és csapata

6. Mi tartja össze a vörösingesek csapatát, és mi a Pál utcai fiúkét? Gyűjtsd össze, milyen ismertetőjeleket használnak!

➤ Jelenetek A Pál utcai fiúk című filmből (1969, Rendezte: Fábri Zoltán)

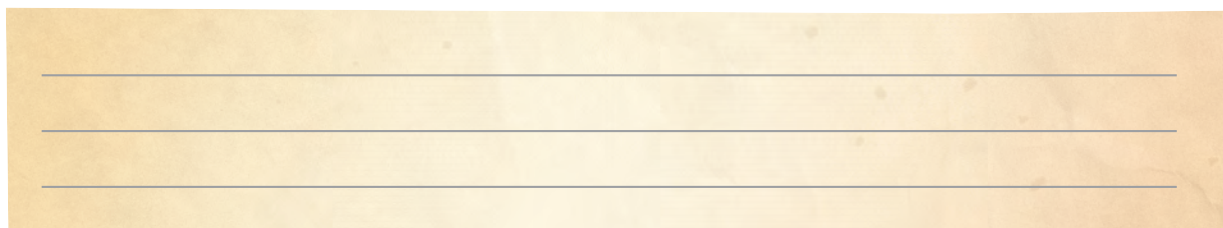
7. Gyűjtsd össze, és írd be a táblázatba a gittegylet tisztségviselőinek a nevét!

Név	Tisztség
Weisz	elnök
	pénztárnok
	pecsétőr
	jegyző
	titkár
	zászlós
	tag

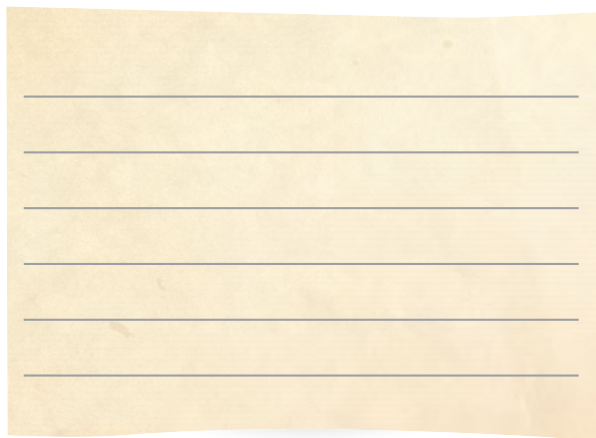
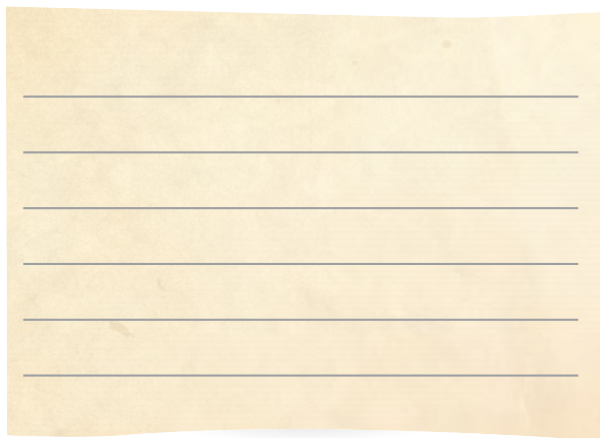
8. Állítsd össze a grund játékszabályait békében és háborúban!

Békében	Háborúban
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.

9. Írd meg azt a szöveget, amelyet a tulajdonos kiíratott a grund bezárásakor a kerítésre!

10. Páros munkában készítsétek el Csónakos és Geréb naplóbejegyzését arról a szomorú napról, amikor Nemecek Ernő meghalt, és a grund is elveszett!

11. Nyomozás

a) Próbáljátok meg kiszámolni, mennyi idő alatt zajlott *A Pál utcai fiúk* című regény cselekménye!

b) Milyen utalásokat találtatok a regényben az idő múlására?

1. Beszéljétek meg részletesen a két fürdetés mozzanatait!

a) Játsszátok el Nemecek megfürdetését a vörösingesek csatakiáltásával!

A szereplő mögé állva valaki mondja ki hangosan, mit érzett Nemecek, amikor megfürdették!

b) Mutassátok be, ahogyan Nemecek áll a vörösingesek között, Gerébbel szemben, felemeli a karját, rámutat, és megszólal! Nemecek és Geréb mögé állva mondjátok ki hangosan, mit érez a két fiú!

► A Fűvészkert (1910, Fortepan)

c) Adjátok elő azt a jelenetet is, amikor Áts Feri kérdőre vonja a két Pásztort, és megfürdeti őket büntetésből!

A szereplők mögé állva mondjátok ki hangosan, mit érez, mit gondol vagy mond egymásnak a két Pásztor!

2. Játsszátok el két Rákos utcai találkozást, majd beszéljétek meg a szereplőkkel, mi volt a legnehezebb számukra a szerepben!

a) Boka és Nemecek édesapja találkozik:

„– Te vagy az, Boka János?

Boka ránézett.

– Én vagyok, Nemecek úr.

A szabócska volt, hozta a ruhát a karján. Budán volt, ahová próbálni vitte a fércelt ruhát. De ez az ember már értette Bokát. Ez se azt nem kérdezte tőle: »Mit sírsz, kisfiú?« – se meg nem bámulta, hanem odament melléje, megölelte okos kis fejét, és versenyt kezdett vele sírni. Úgy, hogy fölébresztette Bokában a tábornokot.

– Ne sírjon, Nemecek úr – mondta a szabónak.”

b) Boka és Áts Feri találkozása:

„Óvatosan ment egy fekete árny a házak tövében, s a Nemecekék előtt megállott. Benézett a kapun. Be is ment egy pillanatra a kapu alá, aztán megint kijött. Megállt. Várt. Aztán felalá kezdett járni a ház előtt, s mikor először ért az egyik gázlámpa alá, a szél félrefújta a kabátja szárnyát. Boka odanézett. A kabát alól vörös ing villant elő.

Áts Feri volt.

És most farkasszemmel nézett egymással a két vezér. Életükben először álltak egymással szemtől szembe, négy szemközt. Itt találkoztak, ez előtt a szomorú ház előtt. Az egyiket a szíve hozta ide, a másikat a lelkiismerete. Nem szóltak egymáshoz egy szót sem. Csak nézték egymást.”

Játsszátok el ismét a jelenetet, és valaki hangosan mondja ki a szereplő mögé állva, mit gondolt a találkozás pillanatában Boka János, és mit Áts Feri!

Tartalom

Év eleji ismétlés – Mit tanultunk a mesékről?	4
---	---

» MESEVILÁG

Népmese – <i>A csillagszemű juhász</i>	6
Műmese – Jacob és Wilhelm Grimm: <i>Holle anyó</i>	8
Állatmese – La Fontaine: <i>A róka és a gólya</i>	10
Tündérmese – <i>Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi</i>	12
Csalimese, láncmese – <i>A megszámlálhatatlan sok juh – A kakas és a pipe</i>	14
Cigány népmese – <i>Burláj vitéz</i> (részletek)	15
Orosz népmese – <i>Az elégedetlen lovacska</i>	16
Részlet egy meseregényből – Darvasi László: <i>Trapiti, avagy a nagy tökfőzelékháború</i>	17
Összefoglalás	18
Dramajáték	21

» PETŐFI SÁNDOR: JÁNOS VITÉZ

Petőfi Sándor élete	22
„Szerelem tüze ég fiatal szívében” – 1–2. fejezet	23
„Elváltak egymástól, mint ágtól a levél” – 3–4. fejezet	24
„Éjszaka, zsványok, csákányok, pisztolyok” – 5–6. fejezet	25
„Csillagokat rúgott szilaj paripája” – 7–10. fejezet	26
„Menjünk, rózsám, elébb az édesatyádhoz” – 11–12. fejezet	27
„Mától fogva neved János vitéz legyen” 13–14. fejezet	29
Részösszefoglalás	30
„Ment János vitézzel a megindult gálya” – 15–16. fejezet	32
„Ki porából nőttél, árva kis virágszál” – 17–18. fejezet	34
„Ha nem nyelsz kösziklát, mi majd téged nyelünk” – 19–20. fejezet	35
„Éj van-e vagy szemem világa veszett ki?” – 21–22. fejezet	36
„Tündérország; ott van a világnak vége” – 23–25. fejezet	37
„Látta Iluskává válni a virágot” – 26–27. fejezet	39
Összefoglalás	41

» SZÜLŐFÖLD

„Itt ringatták bölcsőm, itt születtem” – Petőfi Sándor: <i>Az alföld</i>	46
„Hús esztendő... az idő hogy lejár!” – Petőfi Sándor: <i>Szülőföldemen</i>	47
„Örvény volt nekem a világ s titok” – Szabó Lőrinc: <i>Balassagyarmat</i>	48
„Hortobágy, dicső rónaság” – Petőfi Sándor: <i>Úti levelek...</i> (részlet)	50
„távoli gyermekkori emlékek” – Kosztolányi Dezső: <i>Édes Anna</i> (részlet)	51
Összefoglalás	52
A hely, ahol élek	54
Projektfeladatok	55
Külföldi táj, hazai táj	56
Projektfeladatok	56

» CSALÁD, BARÁTSÁG

A megbocsátás – <i>A tékozló fiú története</i>	57
Gyermei engedelmesség – <i>Daidalosz és Ikarosz története</i>	58
„Mi ő nekünk?” – Petőfi Sándor: <i>István öcsémhez</i>	61
„Körül az apróság, vidám mese mellett” – Arany János: <i>Családi kör</i>	62
„mindenre tud mondani valami okosat” – Ingrid Sjöstrand: <i>Anyuban azt nem bírom</i>	64
„Magányosabb vagyok, mint egy hős” – Kiss Ottó: <i>Csillagszedő Márió</i> (részletek)	65
„Jó játék a verseskötet” – Varró Dániel: <i>Hat jó játék kisbabáknak</i>	66
„Alszik alatta a rét meg az erdő” – Szabó T. Anna: <i>Hóhullásban</i>	67
Munka és szórakozás – Mark Twain: <i>Tom Sawyer kalandjai</i> (részlet)	68
Összefoglalás	70

» MOLNÁR FERENC: A PÁL UTCAI FIÚK

Kutass a könyvtárban és az interneten!	74
Erőszak gyerekek között – „Valóságos rablás”	75
Olvasmány a félelelmről és a bátorságról – „Haza szeretnék menni”	77
Olvasmány a megbocsátásról – „Jóvá akarom tenni a hibámat”	79
Olvasmány a gyengék erejéről – „Neked köszönhetjük”	81
Összefoglalás	83
Dramázzunk!	87